

Ultralokala livsmedelsberedskapsceller

En kartläggning av finländska egnahemshusägares praktiska och sociala resurser

Maja Värn

Examensarbete för högre YH-examen

Master's in Natural Resources Management

Raseborg 2023

MAGISTERSAVHANDLING

Författare: Maja Värn

Utbildning och ort: Högre yrkeshögskoleexamen, Raseborg

Inriktning: Master's in Natural Resources Management

Handledare: Jonna Engström-Öst

Titel: Ultralokala livsmedelsberedskapsceller. En kartläggning av finländska egnahemshusägares praktiska och sociala resurser.

Datum: 8.5.2023 Sidantal: 61

Bilagor: 2

Abstrakt

Hoten mot Finlands framtida livsmedelsförsörjning finns enligt experter på flera nivåer och den nationella livsmedelspolitiken är fragmenterad. Examensarbetet kartlägger ett teoretiskt underlag för en möjlighet till kompletterande livsmedelsberedskap, här i formen av så kallade ultralokala livsmedelsberedskapsceller (ULBC). I korthet går ULBC ut på att grupper av egnahemshusägare frivilligt skulle hjälpas åt att odla och uppbevara en del av sina livsmedel på tomterna.

Egnahemshusägare i Finland har varit studieobjekt och deras så kallade praktiska och sociala resurser för ändamålet har mätts i kvantitativ form via spridning av enkät i slutet av år 2022. Kommuners lämplighet för framtida test av ULBC genomfördes via poängsättning av svarsalternativ i ett för studien specifikt skapat index. Minst 20 respondenter och ett medeltal på minst hälften av maximalt poängtal krävdes för att en kommun skulle kvalificera sig vidare till det statistiska testet Chitvå-test av anpassningsgrad. För att kontrollera att tillräcklig nivå av resurser fanns inom kommunen tillämpades Chitvå-testet separat för sociala och praktiska resurser.

Kommunerna Jakobstad, Pedersöre, Kronoby och Nykarleby konstaterades vara de mest lämpliga kommunerna och ansågs ha tillräckligt med både praktiska och sociala resurser för framtida test av ULBC. Många respondenter i undersökningen kom från de kommunerna, men resultaten förändrades inte på avgörande sätt när de skars bort. Om respondenternas spridning och antal varit större i undersökningen, är det möjligt att test av ULBC hade konstaterats varit minst lika lämpligt på flera andra håll runt om i Finland. Studien visar att det nationellt finns potential till att bygga vidare på idén kring ULBC.

Även oron för tillgången till mat i Finland inom 5–10 år fr.o.m. hösten 2022 var en viktig del av undersökningen. På en Ja-Nej-fråga svarade över hälften av egnahemshusägarna att de känner oro. Det fanns också ett lovande intresse för att delta i lokalt ordnade informationsmöten om lokal livsmedelsberedskap.

Examensarbetet konstaterar att livsmedelsberedskapen i Finland omgående har nytta av kompletterande former såvida de samspelar med helhetsstrategin. Samtidigt både kan och bör större fokus läggas på den enskilda medborgarens engagemang i livsmedelsberedskapen. För tillfället behöver en enskild medborgare bara klara av att betala sin mat i affären och följa 72-timmarsrekommendationen. I diskussionsdelen tas bland annat en idé om så kallade livsmedelstillgångsförsäkringar för privatpersoner upp som en lösning på den problematiska inhemska livsmedelsförsörjningssituationen.

Språk: svenska

Nyckelord: livsmedelsberedskap, egnahemshus, lokal, resiliens, markanvändning

MAISTERINTYÖ

Tekijä: Maja Värn

Koulutus ja paikkakunta: Ylempi ammattikorkeakoulututkinto, Raasepori

Suuntautumisvaihtoehto: Master's in Natural Resources Management

Ohjaaja: Jonna Engström-Öst

Nimike: Ultrapaikalliset elintarvikevalmiussolut. Selvitys suomalaisten omakotitalon omistajien käytännön resursseista ja sosiaalisista resursseista.

Päivämäärä 8.5.2023 Sivumäärä 61 Liitteet 2

Tiivistelmä

Asiantuntijoiden mukaan Suomen tulevaisuuden elintarvikehuollon uhkia on usealla tasolla ja kansallinen elintarvikepolitiikka on hajanaista. Opinnäytetyössä hahmotellaan teoreettinen perusta täydentävän elintarvikevalmiuden mahdollisuudelle, tässä tapauksessa niin sanottujen ultrapaikallisten elintarvikevalmiussolujen (ULBC) muodossa. ULBC:hen kuuluu, että kodinomistajaryhmät vapaaehtoisesti auttavat kasvattamalla ja varastoimalla osan ruoasta omilla tonteillaan.

Tutkimuksen kohteena ovat olleet suomalaiset omakotitalon omistajat, joiden niin sanottuja käytännön resursseja ja sosiaalisia resursseja on mitattu määrällisesti jakamalla kyselylomake vuoden 2022 lopussa. Kuntien soveltuvuus ULBC:n tuleviin testeihin tehtiin pisteyttämällä vastausvaihtoehtoja erityisesti tutkimusta varten laaditussa indeksissä. Vähintään 20 vastaajaa ja keskimäärin vähintään puolet enimmäispistemäärästä vaadittiin, jotta kunta pääsi mukaan tilastolliseen Khiin neliö-testiin. Sen varmistamiseksi, että kunnassa oli käytettävissä riittävästi resursseja, Khiin neliö-testiä sovellettiin erikseen sosiaalisiin resursseihin ja käytännön resursseihin. Pietarsaaren, Pedersören, Kruunupyyn ja Uusikaarlepyyn kunnat todettiin sopivimmiksi kunniksi, ja niillä katsottiin olevan riittävästi sekä käytännön resursseja että sosiaalisia resursseja ULBC:n tulevaa testausta varten. Monet kyselyyn vastanneista olivat peräisin näistä kunnista, mutta tulokset eivät muuttuneet merkittävästi, kun ne poistettiin. Jos kyselytutkimus olisi levinnyt laajemmalle ja vastaajien määrä olisi ollut suurempi, on mahdollista, että ULBC-testaus olisi todettu vähintään yhtä tarkoituksenmukaiseksi useilla muilla paikkakunnilla ympäri Suomea. Tutkimus osoittaa, että kansallisesti on potentiaalia rakentaa ULBC-idea.

Myös huoli ruoan saatavuudesta Suomessa 5–10 vuoden kuluttua syksystä 2022 oli tärkeä osa kyselyä. Vastauksena kyllä/ei-kysymykseen yli puolet omakotitalon omistajista ilmoitti olevansa huolissaan. Myös kiinnostus osallistua paikallisesti järjestettyihin paikallisiin elintarvikevalmiuksia koskeviin tiedotustilaisuuksiin oli lupaavaa. Opinnäytteen johtopäätös on, että Suomen elintarvikevalmius voi välittömästi hyötyä täydentävistä muodoista, kunhan ne ovat vuorovaikutuksessa kokonaisstrategian kanssa. Samalla voidaan ja pitää painottaa enemmän yksittäisten kansalaisten osallistumista elintarvikevalmiuteen. Tällä hetkellä yksittäisen kansalaisen tarvitsee vain maksaa ruokansa kaupassa ja noudattaa 72 tunnin suositusta. Keskusteluosassa esitetään ajatus yksityishenkilöiden vakuutuksesta elintarvikkeiden saannille ratkaisuna kotimaan elintarvikehuoltotilanteeseen.

Kieli: Ruotsi Avainsanat: elintarvikevalmius, omakotitalo, paikallinen, resilienssi, maankäyttö

MASTER'S THESIS

Author: Maja Värn

Degree Programme: Master's in Natural Resources Management

Specialisation: Natural Resources Management

Supervisor: Jonna Engström-Öst

Title: Ultra-local food preparedness cells. A survey of the practical and social resources of Finnish detached house owners.

Date 2023-5-8 Number of pages 61 Appendices 2

Abstract

According to experts, the threats to Finland's future food supply exist on several levels and the national food policy is fragmented. The thesis maps a theoretical basis for a possibility for supplementary food preparedness, here in the form of so-called ultra-local food preparedness cells (ULBC). In short, the ULBC involves groups of homeowners volunteering to help grow and store some of their food on their plots.

Detached house owners in Finland have been the object of study and their so-called practical and social resources for the purpose have been measured in quantitative form through the distribution of a questionnaire at the end of 2022. The suitability of municipalities for future tests of ULBC was carried out via the scoring of response options in an index specifically created for the study. A minimum of 20 respondents and an average of at least half of the maximum score was required for a municipality to qualify for the statistical chi-squared test of adaptability. To check that a sufficient level of resources was available within the municipality, the chi-squared test was applied separately for social and practical resources. The municipalities of Pietarsaari, Pedersöre, Kruunupyö and Uusikaarlepyy were found to be the most suitable municipalities and were considered to have sufficient both practical and social resources for future testing of ULBC. Many survey respondents came from those municipalities, but the results did not change much when they were removed. If the spread and number of respondents had been greater in the survey, it is possible that testing ULBC would have been found to be at least as appropriate in several other locations around Finland. The study shows that nationally there is potential to build on the idea of ULBC.

Concerns about the availability of food in Finland within 5-10 years from the autumn of 2022 were also an important part of the survey. In response to a Yes/No question, more than half of the owner-occupiers said they were worried. There was also a promising interest in participating in locally organized information sessions on local food preparedness. The thesis concludes that food preparedness in Finland can immediately benefit from complementary forms, provided they interact with the overall strategy. At the same time, greater focus can and should be placed on the involvement of the individual citizen in food preparedness. At the moment, an individual citizen only has to manage to pay for their food in the shop and follow the 72-hour recommendation. In the discussion part, among other things, an idea of so-called insurance for food supplies for private individuals is raised as a solution to the problematic domestic food supply situation.

Language: Swedish Key words: food security, detached house, local, resilience, land use

Innehållsförteckning

1	Introduktion	1
1.1	Tillgången till mat är ett komplext ämne	1
1.2	Finlands livsmedelsberedskap och nuläget	2
1.2.1	Dominobrickor trots kontrollerad struktur	2
1.2.2	Ojämlighet och sårbarhet på flera nivåer.....	3
1.2.3	Sjöfartens betydelse är stor	5
1.2.4	Det inhemska jordbruket på vinglande ben	5
1.3	Finlands beredskapsrekommendation till privathushåll	7
2	Ultralokala livsmedelsberedskapsceller	9
2.1	Konceptet	9
2.2	Examensarbetets mål	11
2.3	Alternativa matnätverk och olika former av gemensamt odlande	12
2.4	Ekonomiska och juridiska aspekter	14
2.4.1	Delningsekonomin baksidor	14
2.4.2	Livsmedelslagen och skattebestämmelser	14
2.4.3	Egnahemshus och bestämmelser för utnyttjande av tomt.....	14
2.5	Miljö och odling.....	16
2.5.1	Miljönytta.....	16
2.5.2	Odlingsareal och tidsåtgång	17
2.5.3	Intresset för odling.....	18
2.6	Samarbete mellan hushåll.....	18
2.6.1	Teorier om viljan att samarbeta	18
2.6.2	Socialt kapital och välfungerande formella institutioner	20
2.6.3	Förhållandet mellan grannar i Finland	20
2.6.4	Finländare och frivilligarbete	22
2.7	Yttre kommersiell organisation eller inte.....	23
2.8	Dubbelarbete i den gemensamma beredskapen?.....	23
3	Metod	24
3.1	Allmänt om enkätens innehåll.....	24
3.2	Språken.....	25
3.3	Tillförlitlighet och spridning.....	25
3.4	Relevant urval respondenter	26
3.5	Ett specifikt index för enkäten skapades	27
3.6	Chitvå-test av anpassningsgrad och tillhörande avgränsning.....	29
4	Resultat och analys	31
4.1	Allmänna iakttagelser.....	31

4.1.1	Köns- och åldersfördelning.....	32
4.1.2	Faktorer som gäller kommun, ort och invånartal.....	33
4.2	Oro för tillgången till mat.....	34
4.3	Kommuners lämplighet för test av ULBC.....	35
4.3.1	Allmänna svarstendenser hos de urfiltrerade respondenterna.....	35
4.3.2	Kommuner som kvalificerade sig att undersökas med Chitvå-test	37
4.3.3	Resultatet av Chitvå-test av anpassningsgrad.....	38
4.4	Intresse för att låta företag eller organisationer sköta talkouppgifter	40
4.5	Intresse för att delta i lokalt informationsmöte	40
4.6	Svalförvaring.....	40
4.7	Utlottnings av presentkort och kontroll av duplikat bland telefonnummer	41
5	Diskussion.....	42
5.1	Central behållning av studien.....	42
5.2	Oro för tillgång till mat de kommande 5—10 åren.....	43
5.3	Lämplighet för test av ultralokala livsmedelsberedskapsceller	44
5.3.1	Toppkommunerna och resultatet om man skär bort dem	44
5.3.2	Acceptabel storlek på odlingsytor, tid och intresse	45
5.3.3	Förhållandet till grannhushåll i egnahemshus.....	46
5.3.4	Celler i stället för nätverk.....	46
5.3.5	Intresset för att delta i lokalt ordnade informationsmöten	47
5.4	Studiens tillförlitlighet	47
5.4.1	Omständigheter som stärker tillförlitligheten	47
5.4.2	Omständigheter som försvagar tillförlitligheten	48
5.4.3	Felmarginaler och hur de bör tolkas.....	49
5.5	Vad kunde ha gjorts annorlunda?	50
5.5.1	Spridning, automatik gällande postnummer och bakgrundsmaterial	50
5.5.2	Övrigt om förbättring.....	50
5.5.3	Oanvändbart påstående.....	51
5.6	Framtiden.....	52
5.6.1	Oförutsägbarhet	52
5.6.2	Livsmedelstillgångsförsäkringar?.....	52
5.6.3	Mobil spelapplikation som inledande sporre?	53
5.6.4	Engagemang är det viktigaste.....	54
	Tack.....	55
	Källförteckning	56
	Bilagor	62

1 Introduktion

1.1 Tillgången till mat är ett komplext ämne

Förenta Nationerna har satt upp en ambitiös målsättning att utrota hunger globalt innan år 2030. Konflikter, klimatförändringar och ekonomisk depression är de största orsakerna till svält, men helt nya kriser som till exempel COVID-19-pandemin och Rysslands anfallskrig mot Ukraina har också förvärrat läget. (Förenta Nationerna, u.å.).

Planeten saknar än så länge varken naturresurser, produktions- eller innovationsmöjligheter för att skapa tillräckligt med näringsrik mat åt alla människor. För tillfället är det makten över, och den faktiska åtkomsten till den tillgängliga maten, som är problemet. De sakerna påverkas bland annat av ekonomiska tillgångar, klimatförändringen, politiska styren, handelspolitik, jordbrukares villkor och dåliga jordbruksmetoder, obalans mellan lokala råvarutillgångar och explosionsartad befolkningsökning, krig, matsvinn, köttdiet, jämställdhetsproblem och naturkatastrofer.

Fattigdom behöver ändå inte automatiskt innebära liten tillgång till mat då man till exempel iakttar småbönder i självhushållssektorn. Man måste också komma ihåg att det finns en skillnad mellan svält och att man äter mat med dålig näringsammansättning, även om båda ofta hör ihop med fattigdom. (de Vylder, 2013, s. 260–282).

Ett samhälles kristålighet, även kallat resiliens, har en stor inverkan på tillgång till mat och behöver finnas på flera nivåer i samhället. Resiliensen berör allt från politisk stabilitet, till välfungerande beredskaps- och utbildningssystem, till miljövård och infrastruktur, till tilliten mellan människor. Om man ser på samhället som ett system i ständig förändring, kan man använda modellen *den adaptiva cykeln*, som ekologen Crawford Hollings framförde (enligt Larsson, Bratt, & Sandahl, 2021, s. 264). Modellen ska uppfattas som en tankemodell som kan hjälpa till att förklara komplexa system, från celler till ekosystem och samhällen. När det gäller livsmedelsberedskap kan man se på modellen så, att de immateriella och materiella resurser som uppkommit i ett samhälle, kommer att påverka hur utfallet för livsmedelstillgången blir när samhället drabbas av en kris. När det gäller mat i ett samhälle, kommer tillgången till, och produktionen av den, att ha större chanser att fortsätta (i vilka former det sedan blir) under och efter en kris om den är diversifierad bland flera aktörer och med diversifierade medel. (Jfr a.a., s. 264–266). Man ska komma ihåg att kriser ofta har lett till flertalet nya uppfinningar.

Många av hoten mot livsmedelsförsörjningen är svåra att förutse och komplexa. Därför behövs alternativa beredskapssystem både för att upprätthålla livsmedelsförsörjningen och förbereda sig för hot mot den. (Niemi m.fl., 2013, s. 55). Som ett led i det undersöker det här examensarbetet en möjlighet för invånare i egnahemshus i Finland att på frivillig basis hjälpas åt att odla och uppevara näringstätta grödor på sina tomter som en del av

kompletterande livsmedelsberedskap. Dessa grupper av hushåll kallas i examensarbetet för ultralokala livsmedelsberedskapsceller och beskrivs mer ingående i kapitel 2.

1.2 Finlands livsmedelsberedskap och nuläget

1.2.1 Dominobrickor trots kontrollerad struktur

Ett lands livsmedelsberedskap ska både kunna förutse, planera inför och hantera störningssituationer som gäller livsmedelstillgången. I skrivande stund lever vi i Finland i en tid då antalet samtidigt aktiva kriser stiger. Vissa kriser har varit aktiva en längre tid och en del är nya. Dessutom är merparten av kriserna sådana som man ännu inte lyckats hitta tillräcklig beredskap för och som direkt och indirekt påverkar livsmedelsberedskapen. Det betyder att flera saker kan gå fel än de man räknat med. Speciellt i ett sådant läge man kan ha nytta av kompletterande livsmedelsberedskapssystem. Då examensarbetet skrivs befinner sig Finland i ett slags mellanrum mellan att vara allt för beroende av insatsvaror från utlandet och att ha uppnått den nivå av självförsörjning som i teorin skulle krävas för att höja kristålligheten på ett materiellt plan i samhället. (Jfr Jansik m.fl., 2021).

Finlands plan för försörjningsberedskap, dit livsmedelsberedskapen hör, ses trots allt globalt sett som förhållandevis unik och funktionell. Finland har inte avvecklat sin livsmedelsförsörjning efter senaste krig, vilket man idag kan vara tacksam över. (Fagerholm, 2022; Kananen, 2015). Ett exempel på att beredskapen fungerar är att COVID-19-pandemin, som i rask takt ställde nya krav på samhällets funktionalitet, inte ledde till någon livsmedelsbrist i Finland (Fagerholm, 2022, s. 11). Det säger naturligtvis inte allt om vad som kan stå för dörren.

Lite förenklat kan man beskriva strukturen på hur Finland säkerställer sin försörjningsberedskap som en tät väv av kontinuerligt samarbete mellan den offentliga, privata och tredje sektorn (bl.a. föreningar, organisationer, andelslag och stiftelser). Beredskapstänket är meningen att genomsyra allt och alla i samhället. Det mångfacetterade samarbetet kring försörjningsberedskap sker både på nationell och internationell nivå. Försörjningsberedskapen utvärderas och genomgår regelbundet så kallade stresstest. (Jfr Kananen, 2015). Speciellt utvecklingen år 2022 kan klassas som ett verklighetsförankrat stresstest.

Beredskapsskyldigheten stadgas i beredskapslagen (1552/2011). På senare tid har allt mer vikt lagts på näringslivets roll i försörjningsberedskapen, men enligt Statsrådets *Säkerhetsstrategi för samhället* utgör till exempel forskning och den enskilda individens handlingsförmåga och mentala kristållighet också vitala funktioner i säkerhetsstrategin. (Statsrådet, 2017). Dokumentet ses som den kanske viktigaste sammanfattningen av principerna för finländsk beredskap.

Försörjningsberedskapscentralens direktör för planering och analys Axel Hagelstam beskriver i en HBL-artikel kärnan i försörjningsberedskapen som "(...) att hela tiden resonera i termer av dominobrickor: alla miljontals små beroendeförhållanden. Ingen kedja håller för mer än vad den svagaste länken tål" (Fagerholm, 2022).

Omständigheterna runt Finland konstateras ha blivit allt mer oroliga enligt den uppdaterade nationella riskbedömningen som publicerades av Inrikesministeriet i februari 2023. Klimatkrisen, hybridpåverkan, förändringar i globala leveranskedjor och särskilt Rysslands anfällskrig mot Ukraina gör framtiden svårare att förutspå. Riskscenarierna är i det stora hela ändå samma nu som år 2019, när den senaste bedömningen gjordes. Två nya scenarier består av en extremt kraftfull geomagnetisk storm, och flera omfattande markbränder som samtidigt skulle drabba landet. (Jfr Herrmann, 2023).

1.2.2 Ojämlighet och sårbarhet på flera nivåer

Primärproduktionen är idag en särskilt utsatt aktör inom det finländska livsmedelssystemet, men samtidigt finns det en press på alla aktörer inom systemet att anpassa sig och överleva i konsumentens beroende av ett så kallat dygnet-runt-livsmedelssystem (Jyväskylä universitet, 2017).

Kritiska pusselbitar i försörjningsberedskapen är logistiksystemet och den infrastruktur som stöder den finska livsmedelskedjan. I Finland tillämpas lean-filosofin inom livsmedelssektorn. Det medför att logistiken som är baserad på sista-minuten-påfyllnadslagring är sårbar för sådana störningar som till exempel beror på extrema väderhändelser, problem med IT-system, avbrott i energi- och bränsleförsörjning, eller problem med leveranssystem. (Niemi m.fl., 2013). Även i *Säkerhetsstrategi för samhället* nämns att "verksamhetsidén för hur den strategiska nivån på dagligvaruförsörjningen ordnas i störningssituationer måste göras klarare" (Statsrådet, 2017, s. 80).

Andelen inhemska råvaror för livsmedelsförsörjningen är i Finland ungefär 80 procent. Det påstås i allmänhet vara en tillräcklig grad för att landet ska klara sig utan import av råvaror för livsmedel från utlandet. Det här gäller bara i normaltillstånd. (Niemi m.fl., 2013). Primärproduktionen, industrin och handeln behöver även produkter som inte kan produceras i Finland. Energi, kemiska produkter, maskiner, reservdelar, komponenter i djurfoder samt råvaror och tillsatser för livsmedelsproduktionen hör hit. (Försörjningsberedskapscentralen, 2022a). Under COVID-19-pandemins akutaste fas fick till exempel rederierna krisstöd av den finländska staten. Sådana stöd tas ur den buffert som skapats med hjälp av accisen för varje liten del konsumerad energi. Ungefär 40–45 miljoner euro om året genereras i Finland för fonden för försörjningsberedskap. Sanktionerna som följt på kriget i Ukraina och den svårförutspådda ekonomiska utvecklingen medför att den finländska bufferten inte nödvändigtvis kan fungera som krockkudde hur länge som helst. (Fagerholm, 2022).

År 2013 konstaterade Niemi m.fl. i sin rapport att Finland som rikt land och som en del av ett fungerande handelssystem anses ha goda förutsättningar att få tillräckligt med mat från världsmarknaden för livsmedel, ifall den egna produktionen inte räcker till för att tillfredsställa den inhemska efterfrågan under exceptionella omständigheter. I skrivande stund finns ändå behov av att utveckla beredskapssystemen gällande viktiga importvaror, bland annat via att stärka handelsrelationer och leveranskedjor, och utveckla krisberedskapen för jordbrukssystemen och produktionstekniken (Jfr Jansik m.fl., 2021).

Hur dyr maten blir för den enskilda konsumenten är också en viktig fråga. År 2022 steg bland annat priset på el och mat i Finland av olika orsaker att cirka 20 procent av de tillfrågade finländarna (n=1090) i oktober 2022 i en utredning gjord av Konsumentförbundet menade att de inte har någon som helst marginal då levnadskostnaderna ökar. (Konsumentförbundet, 2022). Samtidigt bör den siffran jämföras med att Finland ännu rankas väldigt högt globalt då man jämför länder enligt matens prismässiga överkomlighet, tillgänglighet, kvalitet och säkerhet, och hållbarhet och anpassning (The Economist, 2022).

Food System Studies—forskningsprojektet vid Jyväskylä Universitet lyfte år 2017 fram att tillgången till mat i Finland ofta ses ur ett beredskapsperspektiv, även om begreppet livsmedelsförsörjning innefattar alla människors lika rätt till så näringsrik och tryggad tillgång till mat att de kan leva ett aktivt liv. Enligt forskningsprojektet förverkligas inte livsmedelsförsörjningen på ett jämställt sätt bland Finlands invånare och många är i ständigt behov av mathjälp. Forskningsprojektet konstaterade också att Finlands livsmedelspolitik är fragmenterad, då den istället borde vara heltäckande och hållbarhetsinriktad. Det har inte bara lett till ojämlik tillgång till mat bland medborgarna, utan hotar också landets framtida livsmedelsförsörjning, menar forskargruppen. Forskningsprojektet konstaterade också att vårt livsmedelssystem sårbarhet orsakas av miljömässiga och socioekonomiska faktorer, till exempel klimatförändringar, obalans i maktrelationer mellan aktörer, motstridiga policyer, och låg mångfald i olika delar av systemet. (Jyväskylä universitet, 2017).

Puupponen m.fl. konstaterar därutöver i analysen av innehållet i offentliga dokument kring den finländska livsmedelsberedskapen (2016), att prisfluktuationer och den centraliserade strukturen på dagligvaruhandeln i Finland påverkar livsmedelsförsörjningen och dess stabilitet negativt. De viktigaste faktorerna som styr livsmedelsförsörjningen i Finland är ändå politisk stabilitet och god styrning (a.a., s. 40).

De förändrade väderförhållanden som klimatuppvärmningen anses förorsaka, kan leda till att Finland måste förbereda sig på att ta emot en hel del klimatflyktingar. Även det sätter press på tillgänglig mängd livsmedel i landet. Klimatuppvärmningen anses ändå gynna Finland i och med att flera grödor i framtiden kan odlas på våra breddgrader. Visionen är att Finland i framtiden ska vara en större livsmedelsexportör än det är idag. (Jfr Jäntti, 2017).

1.2.3 Sjöfartens betydelse är stor

Med den kritiska buffert av olja, kemikalier, spannmål och kritiska råvaror som Försörjningsberedskapscentralen har kommit överens med vissa branschorganisationer att uppehålla köper man tid, för att aktörer i samhället och näringslivet ska kunna aktivera sina egna beredskapsplaner. Ändå kommer Finland inte undan att landet påminner om en ö på grund av sitt geografiskt utsatta läge och sin oförutsägbara granne i öst. (Fagerholm, 2022). Arbetsminister Tuula Haatainen menar att Finlands Natomedlemskap stärker Finlands försörjningsberedskap (Statsrådet, 2023), men alla utmaningar som livsmedelsberedskapen står inför löses naturligtvis inte via Nato.

En färsk magisteravhandling påvisar att sjöfartens betydelse för den finländska försörjningsberedskapen är större än man i allmänheten uppfattar. Enligt avhandlingen skulle det krävas att Finland har en lönsam sjöfartsindustri, en tillräcklig beredskapslagring, ett konkurrenskraftigt näringsliv, och ett djupgående samarbete mellan de olika försörjningsberedskapskritiska aktörerna för att stärka försörjningsberedskapen. (Brunnsberg, 2021). Majoriteten av kritiska insatsvaror för jordbruket kommer in via hamnar, därför bör Finland också aktivt delta i det multilaterala handels- och transportpolitiska samarbetet (Jansik m.fl., 2021).

1.2.4 Det inhemska jordbruket på vinglande ben

Det är viktigt att bevara inhemsk jordbruksproduktion och förädling, inte minst för att bevara kunskaper och resurser, samt för att kunna öka produktionen i eventuella krissituationer. Svårigheter med att anskaffa importerade varor kan i vissa situationer bli långvariga. En minskning av produktionen under en viss kritisk massa skulle dessutom kunna leda till att industrins infrastruktur försvinner och att produktionskapaciteten snabbt skulle förlora sin lönsamhet. (Niemi m.fl., 2013). Lönsamheten inom det finländska jordbruket har varit ett långvarigt problem. Akut kassakris hos lantbrukare har uppstått under år 2022. Utöver det finns det en förnyingsproblematik i och med att allt färre unga personer är intresserade av att ta över jordbruksföretag. (Karlsson, 2022).

I Finland finns en hel del obrukad och övervuxen mark, som i teorin kunde ställas i ordning för att öka den inhemska odlingsarealen. Problemet är bland annat att det i ordningsställandet kräver mycket mera pengar än att hålla befintlig odlingsareal i skick. (Jäntti, 2017). Frågan om utnyttjande av mark då det gäller Finlands skogsareal är komplicerad, eftersom skogen är en av de viktigaste nationella inkomstkällorna via de produkter som den för tillfället genererar. Enligt Finlands bioekonomiska strategi (Statsrådet, 2022) ska skogen i framtiden erbjuda en mängd olika nya produkter för olika branscher, så även för livsmedel, men den processen kräver fortfarande mera forskning och pengar. Hur odling av mat på skogsområden i praktiken skulle gå till kompliceras naturligtvis också av biodiversitets- och skogsrestaureringsfrågor.

Att säkra gödseltillgången har blivit ett viktigt fokus i och med Ukrainakriget. Gödselsituationen i Finland balanserar mellan att man försöker köpa in tillräckligt med gödsel för inkommande växtperioder och en omställning till andra gödslingsmetoder och nya innovationer och teknologiska lösningar, av vilka merparten kräver flera års övergångsperiod och en vilja att arbeta på ett nytt sätt. Finlands jordbruk är än så länge beroende av mineralgödsel. (Urwäder, 2022).

Samtidigt som Finlands jordbrukare är i nyckelposition då det gäller landets självförsörjningsgrad, har deras funktion som garant för tillgången till mat blivit allt mer opålitlig (Niemi m.fl., 2013). På Försörjningsberedskapscentralens hemsida (2022b) kan man läsa att de finländska myndigheterna har en lagbaserad beredskap att tillfälligt styra verksamheten i samhället i lägen där marknaden inte producerar tillräcklig försörjningsberedskap. Då det gäller lantbruksföretagare är vissa gårdar i förväg utvalda till att kunna fungera under undantagstillstånd (a.a.).

Projektet pågår för att utreda och förbättra beredskapen hos primärproducenter. Under ett beredskapsseminarium som ordnades av Yrkeshögskolan Novia i Ekenäs den 10 oktober 2022 berättade Meira-Pia Lohiluoma som är expert vid Österbottens Svenska Lantbrukssällskap att det pågående projektet *Beredskap i Österbotten!* visar på oroande beredskapsnivå hos de Österbottniska primärproducenterna. Lohiluoma berättade vid tillfället att beredskapsnivån inte är under kontroll på gräsrotsnivå hos primärproducenter i Finland även om det pratas om att landet är självförsörjande. Också kommunikationen mellan primärproducenterna, byarna och kommunerna haltar. Primärproducenternas intresse för att höja beredskapsnivån är ändå stort, berättade hon. Puupponen m.fl. konstaterade redan 2017 att det skulle behövas mera forskning om gårdars sårbarhet och motståndskraft som en del av nationell livsmedelsförsörjning.

Det finns en allmänt förekommande och snedvriden uppfattning om att bara man hoppade över köttproduktionen i livsmedelskedjan, det vill säga lät människor äta en viss föda som för tillfället istället ges till djur, så skulle man lösa flera problem. Problemet är att den omställningen kräver många års förändringsarbete både matkulturellt och teknologiskt och kan således inte garanteras att inträffa inom en kritisk tidsperiod från och med nu. (Jfr Lähde, 2022).

1.3 Finlands beredskapsrekommendation till privathushåll

Finland har en så pass stark tillit till landets försörjningsberedskapssystem, att informationen om hur enskilda hushåll bör förbereda sig på svårigheter att få tag på livsmedel (som inte har privatekonomiska orsaker) främst kretsar kring att de ska följa 72-timmarsrekommendation. Enligt *Säkerhetsstrategi för samhället* ska en enskild individ i Finland inte själv behöva fungera som primärproducent för någon del av sin mat (Jfr Statsrådet 2017, s. 79).

Nationell media har speciellt sedan pandemin slog till regelbundet påmint finländare om kunskaper i beredskap i hemmet. Säkerhetsbroschyren *72 timmar* (Räddningsbranschens Centralorganisation i Finland SPEK, u.å.) som riktar sig till finländska privathushåll informerar om hur man hanterar störningssituationer och listar varor som alla hushåll kontinuerligt ska se till att finns i hemmet. Tillräckligt med rent vatten, mat, mediciner, varma kläder, isoleringstejp för fönster, batteridrivna radio, och gaskök är exempel på sådant som behövs för att klara sig helt utan hjälp utifrån. Förrådet ska räcka i minst tre dygn. (a.a.). SPEK är den som har det största ansvaret över att utforma rekommendationen. (Rautavirta, 2021, s. 367). När de tre dygna har passerat är det meningen att cirka 300 mataffärer som är utrustade med egna elaggregat och kommunikationsmöjligheter i beredskapssyfte ska tjäna allmänheten. Befolkningen har rätt att proviantera i dessa var fjärde dag. (Försörjningsberedskapscentralen, 2022c). I princip kan man således konstatera att systemet som beskrivits i tidigare kapitel förutsätts fungera för att befolkningen ska överleva.

Ett kandidatarbete från år 2022 (Lähdesmäki) som undersökte finländarnas nivå av hemberedskap i december 2021, visade att 72 procent av respondenterna ansåg att deras hushåll uppfyllde 72-timmarsrekommendationen (n=246). SPEK utför vart tredje år egna undersökningar om beredskap. För samma år, 2021, visade deras undersökning (n=1000) att bara 8 procent av finländarna ansåg sig vara mycket väl förberedda på störningar i livsmedelsdistributionen, 20 procent ansåg sig vara väl förberedda, 32 procent någorlunda förberedda, 23 procent dåligt, och 17 procent inte alls förberedda. (enligt Nikkanen & Kekki 2021, s. 25).

Under 2010-talet konstaterade Försörjningsberedskapscentralen att särskilt hushåll i urbana områden hade en otillräcklig nivå av beredskap i hemmet. Då tillsattes den så kallade KOVA-kommittén bestående av ett tjugotal organisationer och föreningar med kunskap kring överlevnad och hushållning för att förbättra hushållens kunskaper inom beredskap. Till kommittén hör till exempel Marthaförbundet, Jägarförbundet och Trädgårdsförbundet. KOVA-kommitténs medlemmar har utbildad personal som håller föreläsningar i hemberedskap. (Rautavirta, 2021, s. 369).

På Inrikesministeriets hemsida (2022) och i broschyren *72 timmar* noteras i slutet att det är på hushållens egna ansvar att se till att de är förberedda på olika slag av krissituationer,

eftersom hjälp måste distribueras så att de som inte klarar sig själva i första hand får del av hjälpinsatserna. På Inrikesministeriets hemsida nämns också att de finländska medborgarorganisationerna har en viktig roll i beredskapen och vid skötseln av krissituationer av olika slag (2022). Gällande livsmedelsberedskap nämns i *Säkerhetsstrategi för samhället* ganska kort att "Samtidigt utvecklas befolkningens egen beredskap med tanke på allvarliga störningar i dagligvaruförsörjningen" (Statsrådet, 2017, s. 21).

Samarbete privathushåll emellan nämns inte på annat sätt i broschyren *72 timmar* än att man borde fråga om utsatta grannar behöver hjälp. I *Säkerhetsstrategi för samhället* nämns ändå om än ospecificikt att individen och samhället i kris mår bra av olika former av nätverks-, organisations- och föreningsaktiviteter och att organisationer innehar en viktig roll för att främja säkerhetskulturen och aktivera medborgarna att utveckla sin egen och närsamfundets säkerhet (Statsrådet, 2017, s. 23). Frivilligverksamhet nämns som stärkare av samhällets kristållighet och beredskap via att den bland annat stärker det sociala kapitalet hos dem som deltar i verksamheten. God praxis i anknytning till verksamheten och överensstämmelse med det som ett tryggt och jämlikt samhälle är, eftersträvas med frivilligverksamheten. I strategin nämns också att det är viktigt att ta tillvara de kunskaper som medborgare har och att man till exempel kunde inrätta ett register på personer med viss expertis. Som viktiga organisationer nämns "brandkårerna, Röda Korset, räddningstjänstorganisationer samt övriga medlemsorganisationer i Frivilliga räddningstjänsten och försvarsorganisationer". (a.a., s. 91).

2 Ultralokala livsmedelsberedskapsceller

2.1 Konceptet

Tidigare kapitel belyste att hot mot den finländska livsmedelsberedskapen finns på flera nivåer. Åren 2022 och 2023 har osäkerhetsmomenten ökat och de långvariga problemen inom den inhemska jordbrukssektorn har förvärrats. En storskalig övergång till nya jordbruksmetoder och bränslen tar tid, liksom framtagningen av nya inhemska gödselprodukter. Övervuxna åkrar kräver ekonomiska muskler för att kunna odlas på. *Säkerhetsstrategi för samhället* beskriver som nämnt också i målande drag att det finns plats för nya former av nätverk som kan vara till nytta om osäkerhet ökar i samhället.

Det finns olika möjligheter till kompletterande och kriståliga former av livsmedelsberedskap – det här examensarbetet studerar bara en av dem. Examensarbetet fokuserar på huruvida egnahemshusägare kunde samverka och bilda odlingsgrupper för att odla och uppbevara näringsrika grödor på sina tomter som en del av privat, kompletterande livsmedelsberedskap.

Tanken är att det skulle finnas odlingar på egnahemshusens tomter och att dessa gemensamt under överenskomna former sköttes och skyddades. Samarbetet mellan egnahemshusägare skulle ske på frivillig basis och resultera i så kallade ultralokala livsmedelsberedskapsceller (skribentens egen benämning, förkortas i denna uppsats ULBC), som under accelererad samhällskris kunde komplettera livsmedelsberedskapen för de inblandade. Någon lösning för hushåll i alla typer av bostäder behandlas alltså inte.

Egnahemshus valdes i detta fall för att kunna göra en så likformig och genomförbar studie som möjligt. Bestämmelser för markanvändning på privata områden varierar mellan olika bostadstyper och även till viss del mellan kommuner (Markanvändnings- och bygglag 1999/132, § 14). I examensarbetet har därför parhus lämnats bort från egnahemshusen.

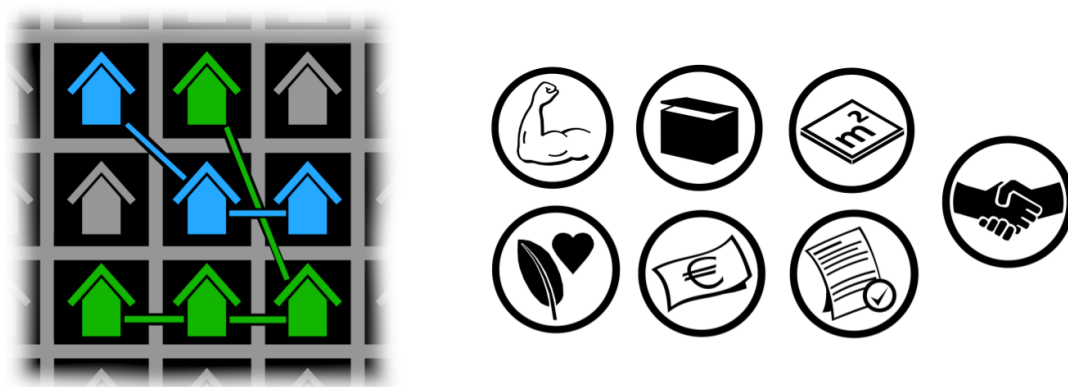
En helt självförsörjande modell eftersträvas inte, bland annat eftersom det har visat sig att väldigt få av de finländska hushåll som eftersträvar självförsörjning varken har sett det som realistiskt eller vettigt att eftersträva en fullskalig sådan (Leskinen, 2019). Dessutom räcker inte tomtytorna till för detta. Via teknologifri odling och uppbevaring av näringstätta grödor i hemmen och på tomterna har de berörda hushållen ändå en mera direkt kontroll över åtminstone en del av sin föda.

Sammanhanget som examensarbetet befinner sig i ligger nära begreppen *matmedborgarskap* och *överlevnad* (eng. *Survivalism*). Matmedborgarskap verkar för lokalt hållbara livsmedels- och jordbrukssystem och utgår från den lokala platsens behov och förutsättningar med hänsyn till dess ekologiska och socioekonomiska kontext. Konsumenten blir en aktiv matmedborgare. (Wilkins, 2005). Survivalism är starkt kopplat till krismedvetenhet och ett aktivt förberedande inför eventuella utmanande yttre

omständigheter i livsmiljön (Survivalism, 2022). Decentralisering av resurser är centralt i båda sammanhangen. Man kan vidare anse att samarbetet kring ULBC skulle verka genom kollaborativ ekonomi (se kapitel 2.4.1) ifall ingen kommersiell aktör vore inblandad.

Cellerna kunde ha en stödjande funktion för de inblandade under de bristtillstånd och oroligheter som kan råda i samhället under olika former av kriser. ULBC kunde bli ett kompletterande säkerhetssystem som kontinuerligt uppehålls. Det är frågan om ett system som under ideala förhållanden ska hålla tryck för utbredda störningssituationer och därför så långt som möjligt borde vara oberoende av högteknologiska lösningar, mobila nätförbindelser och olika bränslen och maskiner. Någon form av vattentillgång och svalutrymmen för vinterförvaring av rotsaker behöver finnas.

Som deltagare i cellen bidrar man under överenskomna former med till exempel arbetskraft, odlingsytor, verktyg, material för odling, uppbevaringsutrymmen och anskaffningsmedel. I undersökningens enkät behandlas "2–3 hushåll i egnahemshus" (förutom ens eget), eftersom man kan tänka sig att det totalt sett behövs åtminstone tre stycken hushåll i en cell för att någon alltid ska vara på plats och t.ex. kunna vattna eller på annat sätt sköta odlingarna, samt för att sannolikheten att övriga resurser som behövs ska öka. Möjligheten för ett hushåll att specialisera sig på en viss gröda, om det så vill, finns då också. Samtidigt ökar möjligheten till övrig specialisering; en äldre person i ett egnahemshus kanske inte klarar av att delta i skötseln av odlingarna, men kan kanske däremot upplåta en relativt stor odlingsareal på sin tomt för den övriga cellen att utnyttja. Samtidigt får den äldre personen sin del av skörden.

Figur 1. Exempel på ultralokala livsmedelsberedskapsceller i ett egnahemshusområde. I cellerna (blå eller gröna grupper av hus) existerar olika typer och mängder av resurser (cirklarna till höger i bild) som behövs för att cellerna ska kunna producera och förvara till exempel rotsaker och baljväxter på tomter. Man kan till exempel kalla fysisk arbetskraft, svalförvaringsutrymme, odlingsyta, odlingsintresse, investeringsmöjlighet, vilja att hålla sig till gemensamma regler, och tillit, för resurser. Teoretiskt sett behöver alla hus i en cell inte ha alla resurser eller samma mängd av dem, såvida alla i cellen har tillit till varandra och viljan att följa gemensamma regler, plus åtminstone en övrig resurs. För att en cell ska producera skörd behövs ändå totalt sett att alla resurser finnas i cellen. Illustrationer: N. Rönqvist

Modellen för det gemensamma odlandet behöver planeras väl av experter och testas innan den ser dagens ljus. Eftersom energidistribution hör tätt ihop med människors levnadsvillkor, kunde modellen även vara en del av en större helhet som även innehåller andra viktiga tjänster. Alternativen för kompletterande livsmedelsberedskapssystem är troligtvis många. Det centrala är, att den totala mängden tillgänglig föda i samhället ökar under en kris, om man lyckas använda resurser på ett effektivt och kriståligt sätt. ULBC kan, ifall designade på rätt sätt, lätta på den allmänna bördan vid eventuell utbredd matbrist.

Sanna Tuori har i sin pro gradu-avhandling (2021) undersökt användandet av olika modeller för koordinering av spontan frivilligverksamhet som hör ihop med kris. Hon kommer till slutsatsen att valet av en eventuell ny modell är beroende av vad man vill uppnå med modellen och att en färdig modell minskar på både graderna av självorganisering och emergens, bland annat eftersom uppgifterna som de medverkande får är färdigt bestämda. Graden av komplexitet i själva störningssituationen minskas dock inte och kan till och med öka med ett ökat antal aktörer. (a.a., s. 79). God planering och organisering krävs alltså.

Av flera orsaker har ägg- och köttproduktion på tomten utelämnats från den här undersökningen; sådan verksamhet kräver förutom tillstånd, även en hel del kunskap om djurhållning. Dessutom är djurfoder idag till stor del importvara. Det betyder att det kan vara otillgängligt under kristider. För att hålla fjäderfän, grisar eller får på tomten måste den dessutom vara större än de flesta egnahemshustomter är. Kött kräver i allmänhet större energiinsats för samma mängd producerat protein än vad vissa ätbara växter med högt proteininnehåll gör. Vissa ätbara växter som kan odlas i Finlands växtlighetszoner har hög proteinhalt.

2.2 Examensarbetets mål

I Finland har alla medborgare rätt att inom lagens gränser förbereda sig på eventuella utmaningar i livet. Det här examensarbetet kan anses prioritera mer välbärgade hushåll som har råd att ha egnahemshus. Staten har ändå det slutgiltiga ansvaret att se till att alla medborgare får mat, därför kan också andra modeller som tar hushåll i övriga former av bostäder i betraktande utvecklas på annat håll. Det finns heller inget som hindrar att utomstående personer skulle delta i ovan nämnda livsmedelsberedskapsceller, om man går in för ett sådant system.

Ett teoretiskt underlag för möjligheten att testa ULBC i Finland undersöks via spridning av en enkät. Samtidigt jämförs insamlade resultat med tidigare undersökningar som gjorts inom liknande undersökningsområden. Undersökningsmetoden är kvantitativ, eftersom större delen av den jämförande teoridelen är i kvantitativ form. Det kan anses vara möjligt att designa en sådan enkät som både reder ut de data som eftersöks och kan besvaras på

kort tid. Således når man en större mängd respondenter och kan krympa osäkerheten i studien.

Frågorna som examensarbetet strävar till att besvara är följande:

- Finns det en oro bland finländska egnahemshusägare att tillgången till mat i Finland kan försämrans inom 5—10 år räknat från december 2022?
- Var i Finland skulle sannolikheten att kunna genomföra test av ultralokala livsmedelsberedskapsceller vara störst, utgående från den här undersökningens metod och resultat?
- Finns det intresse för att låta företag eller organisationer mot betalning sköta uppgifter som i övrigt hade kunnat skötas på talko i grannskapet?
- Finns det intresse av att delta i ett lokalt ordnat informationsmöte om former för lokal livsmedelsberedskap?

Tidsrymden 5—10 år (från december 2022 räknat) används i examensarbetet, eftersom det kan vara en tidsrymd som en vuxen människa rimligtvis kan tänka sig in i angående sin livssituation. Därutöver har experter på tillgång till mat har uttalat sig om att det i värsta fall kan råda matbrist i Finland redan inom 10—30 år (Jäntti, 2017). Det i flera avseenden spända läget i och med Ukrainakriget har gjort rådande situation osäkrare.

Examensarbetet strävar varken till att hitta en lämplig form för, eller effektivitet av odlingssamarbetet, utan kartlägger vissa områden som kan antas vara nödvändiga för underlaget för samarbetet och ser var någonstans i Finland det sedan kan tänkas löna sig att genomföra framtida test av ULBC.

2.3 Alternativa matnätverk och olika former av gemensamt odlande

Fenomenet *Victory gardens* förekom främst under första och andra världskriget i Storbritannien, USA, Kanada, Australien och Tyskland och innebar en strävan att dryga ut mängden livsmedel under svåra förhållanden. Odling av extra livsmedel förekom inte bara på privata egnahemshustomter, utan också i till exempel parker. (Herrmann, 2015). Under andra världskriget kunde man också i Finland se en ökning inom det privata odlandet av föda. Genomslagskraften hindrades ändå dels av den uttröttning bland civilbefolkningen som kriget innebar, dels av utbredd okunskap om odling. (Rautavirta, 2021, s. 2).

Finländarnas intresse för nytto-odling har ökat under hela 2000-talet och ytterligare under COVID-19-pandemin med den parallella höjningen av matpriser. Köerna till odlingslotter i storstäder är långa. (Juopperi, 2022). Frågan om samarbete kring odling mellan egnahemshusägare existerar i Finland ställdes till Trädgårdsförbundet hösten 2022. Svaret

blev att man inte direkt känner till det, men att idén alltid funnits närvarande inom förbundet. Förbundet berättar också om att ett mindre projekt kring *delade trädgårdar* nyligen genomfördes i Rovaniemi. Här var det frågan om en äldre person som lät invandrare odla växter i sin trädgård. (Privat e-post 12.9.2022).

Globalt sett finns det en uppsjö av modeller för alternativa matnätverk och olika former av odlingsverksamheter som i olika hög grad har potential att komplettera livsmedelsberedskapen – allt från mobilapplikationer där man kan hyra odlingsyta i någon annans trädgård för en tid (till exempel GrowHere, YardYum och Shared Earth), till olika former av stadsodling, områdesspecifika odlingsgemenskaper, kontraktsjordbruk och andelsjordbruk. Så kallade REKO-ringar, där olika typer av producenter och konsumenter samspelar under överenskomna former utan mellanhänder är allmänna bland annat i Finland. I Finland används Facebook som kommunikationskanal för REKO-ringar. (IFOAM Organics Europé, u.å.).

Många av dessa alternativa former av matnätverk och odlingsverksamheter är trots allt väldigt långt beroende av kontinuerligt utbyte av pengar och att telekommunikationerna fungerar. Samtidigt kostar grödorna vanligtvis mer än i mataffärerna. Det är också svårt att uttala sig om hur pass skyddade odlingarna är under oroligheter i samhället.

Även äganderätter har på sina håll visat sig kunna bidra till problem för alternativa matnätverk, speciellt när nätverket växer (enligt Mirabelles, Dentoni & Pascucci, 2017, s. 848). I fallet egnahemshus med tillhörande tomter är äganderätten tydlig och maten odlas intill bostaden.

Ett enda exempel på andelsjordbruk som befinner sig i absoluta närheten till en grupp egnahemshus i Finland hittades i media; i Huttukylä nära Uleåborg (Hintsala, 2021). Övriga i media påträffade andelsjordbruk befinner sig längre borta från de berördas hem.

I Sverige förekommer fenomenet matvärn, som är en slags lokal delningskultur kring producerandet av, och delandet av mat. Genom lokal odling och samverkan vill man bättre klara av en kris.

“– Ett matvärn ska inte vara en del av marknaden, det vill säga inte ske på kommersiell grund. Ingen stat och kommun ska vara inblandad, det ska inte drivas i projektform med projektmedel utan det är folket som går samman och gör det här genom samverkan och självorganisering, säger Olle Forsell.” (Montero Araya, 2022).

Matvärnen förekommer på olika platser i Sverige och är en del av den världsbild som omfattas av *omställningsnätverk* runt om i världen. Omställningsnätverken verkar för att få till stånd en genomgående social och miljömässig förändring mot en mer hållbar livsstil. Matvärnen sköter än så länge ändå sin kommunikation via Facebook och på sina håll är hela byar delaktiga i verksamheten. (Laxvik, 2022).

Bland annat i Finland finns samhällen som kallar sig ekobyar, till exempel i Pargas och i Korsholm. Sättet att leva i dem genomsyras av miljöengagemang och man eftersträvar en viss nivå av självhushållning. (Ecovillage, 2022).

2.4 Ekonomiska och juridiska aspekter

2.4.1 Delningsekonomins baksidor

ULBC kan anses vara en form av det omdebatterade begreppet delningsekonomi, här i form av förgreningen *kollaborativ ekonomi*. I kollaborativ ekonomi ingår endast sådana transaktionstyper som inte innefattar monetära transaktioner. Här är det oftast tillit som är den valuta som avgör om transaktioner kommer att kunna utföras. (Delningsekonomi, 2022). Forskning har visat att det överlag finns risker med delningsekonomi. Riskerna kan bland annat innebära en övergång till en dåligt reglerad marknad, som även kan innebära skattesmitning eller en urholkning av arbets- och fackliga rättigheter. Icke-inkluderande praxis kan också förekomma och upprätthållas, till exempel viss företagsamverkan och sociokulturellt utanförskap. (enligt Mirabelles, Dentoni & Pascucci, 2017, s. 834).

2.4.2 Livsmedelslagen och skattebestämmelser

För att kunna testa odlingssamarbetet inom en snar framtid måste det ha en smidig form som följer gällande lagstiftning. Det ser ut att vara genomförbart — åtminstone sett till de lagar som gäller i skrivande stund:

Livsmedelslagen (297/2021) tillämpas inte på den primärproduktion som är avsedd för privathushållets eget bruk. Lagen tillämpas inte heller på privathushållets framställning, hantering eller livsmedel som är avsedda för eget bruk. Det här förenklar det tänkta odlingssamarbetet.

Vad gäller eventuell försäljning, får en husbehovsodlare sälja sina produkter utan att meddela detta till livsmedelsmyndigheter (Livsmedelsverket, 2022). Det betyder implicit att man också får ge en viss del av sin skörd åt till exempel en granne utan att myndigheter behöver kopplas in.

Om man ser på lagstiftning kring beskattning, och odlingssamarbetet modelleras till något som påminner om talko (finlandssvenskt begrepp för frivilligt arbete som görs av en gemenskap), grannhjälps- eller utbytesarbete, sänks troligtvis tröskeln avsevärt för att vilja delta. Det finns flera kombinationer av tillvägagångssätt bland dessa kategorier som är genomförbara och samtidigt undviker skattepåföljder. (Jfr Skatteförvaltningen, 2018).

2.4.3 Egnahemshus och bestämmelser för utnyttjande av tomt

Enligt överaktuarie Miika Ronkainen vid Statistikcentralen fanns det i slutet av år 2021 totalt ungefär 931 600 fast bebodda egnahemshus i Finland. Parhus hör inte till detta tal (Privat e-post 22.11.2022) och de undersöks inte heller i examensarbetet. Dessutom bor

en stor del av Finlands befolkning i egnahemshus, vilket betyder att studiens resultat kan ha betydelse för många. Fast bosatta egnahemshus upptog år 2021 ungefär en tredjedel av alla fast bosatta bostäder i Finland (Statistikcentralen, 2022). Eftersom fokus ligger på kompletterande livsmedelsberedskapssystem och det inte ska bli ett besvär att ta sig till grannens tomt, undersöks sådana grannskap bestående av egnahemshus, där kriteriet är att hushållet inte ska befinna sig längre bort än en kilometer från närmaste hushåll i egnahemshus.

I Finland är det i allmänhet inte svårt för egnahemshusägare att få anlägga det slag av odling som examensarbetet fokuserar på, det vill säga yta för odling av främst rotfrukter och baljväxter. Detta gäller ofta också i de fall där trädgårdsplanen redan har blivit förverkligad. (Telefonsamtal med ledande byggnadsinspektör i Jakobstad Micael Nylund 26.8.2022).

I enkäten som hör till examensarbetet nämns att eventuella vertikala odlingsytor får räknas med i den totala odlingsytan som hushållet skulle acceptera på sin tomt. Beroende på hurdana odlingsställningar som kommer i fråga, är det aktuellt att kontrollera lagligheten med dem med sin kommun. Det samma gäller eventuella vinterförvaringsboxar utomhus för rotfrukter.

Olika lagar gäller för byggnader och växtlighet. Gällande växtlighet finns det en större frihet att använda sin mark än för byggande. Det finns skillnader i vad man får göra beroende på om tomten är belägen på ett detaljplaneområde eller ej, och vilken kommun tomten befinner sig i. Markanvändnings- och bygglagen är det viktigaste styrmedlet inom markanvändning och byggande och tillämpas på planering och användning av områden samt på byggande. (Markanvändnings- och bygglagen 1999/132). Mer konkreta bestämmelser om områdesanvändning och byggande ingår i markanvändnings- och byggförordningen, samt i miljöministeriets förordningar. I kommunerna styr man markanvändningen och byggandet genom planläggning och kommunernas byggnadsordningar. Ytterligare föreskrifter och anvisningar om byggande finns i Finlands byggbestämmelsesamling. (Miljöministeriet, 2022).

För att uppbevara rotsaker över vintern krävs svalförvaringsutrymmen. De kan också behöva anpassas till rådande byggbestämmelser. Grönsaker och baljväxter kan antingen läggas in eller till exempel torkas. Frön, sättpotatis och annat nödvändigt behöver också skaffas. Två frågor i enkäten behandlar detta; finns det sedan tidigare extra svalförvaringsutrymmen i huset eller på tomten, samt finns det 40-100 euro extra i hushållet som engångssumma att spendera på något man anser vara viktigt? En viss summa behövs för att köpa till exempel frön eller sättpotatis.

Tanken är att man i cellerna kunde dela även på svalförvaringsutrymmen i form av t.ex. en av återanvänt material byggd, isolerad, stor utomhusbox för rotsaker ifall husägarna inte vill dela till exempel en källare med varandra. Boxen skulle stå på någons tomt. Hushållen kunde ha sina egna avdelningar inuti denna box, som bara de själva kommer åt. Under överenskomna former kunde cellens hushåll sedan hämta rotsaker därifrån.

2.5 Miljö och odling

2.5.1 Miljönytta

Energimässiga lösningar som till exempel vind- och solkraft, vilka baserar sig på tillgång till mineraler, bör av flera orsaker användas med försiktighet. Återvinningen av mineraler går inte alls i samma takt som dagens utnyttjande av dem, speciellt inte med tanke på att hela världen gärna ska övergå till sådana energilösningar, såvida inte alternativa inom en snar framtid utvecklas. Igen är det frågan om en kamp mot klockan, sinande naturresurser, och nödvändighet av pengainflöde från den privata sektorn för att forskning ska skyndas på. I en färsk utredning från Geologiska forskningscentralen konstateras att mineralåtgången för en global övergång till vind- och solenergi varken kommer att lyckas tids- eller resursmässigt om man ser till målen som de mest inflytelserika nationerna ställt upp. Samtidigt hävdas att den nuvarande förnybara energisektorn, samt teknologin inom elektriska fordon, bara bör ses som trappsteg till något kommande och mera hållbart. (Michaux, 2021). För tillfället är vätgasen starkt på kommande, men tillverkningen av den går än så länge om inte via fossila bränslen, så via ovannämnda teknologier (Megía, Vizcaíno, Calles, & Carrero, 2021, s. 3).

Meningen är inte att principiellt avstå högteknologiska lösningar, utan att förstå var deras gränser kan komma emot i oförutsägbara tillstånd i samhället. De ultralokala livsmedelsberedskapscellerna är tänkta att så långt som möjligt fungera regenerativt vad gäller gödsling och skötas för hand. Speciellt under en utbredd samhällskris är högteknologiska lösningar mera sårbara beroende på tillgänglig energi och att den avancerade tekniken fungerar (jfr Mörk 2015, s. 156).

Att ha odlingsytor på sin tomt inte bara bidrar till biologisk mångfald i området, utan är till fördel speciellt i tätorter där stor del av markytorna är hårdgjorda. Odlingsytor suger upp en hel del vatten. Enligt Biel Jönsson (2013) är kommunala ledningssystem inte ekologiskt hållbara och dessutom underdimensionerade och uttjänta, speciellt med tanke på de nya väderfenomen som klimatförändringen för med sig. Systemen lär inte klara av de flödesvariationer som uppstår vid extrema skyfall, vilket kan resultera i översvämningar och bräddning av avloppsvatten i sjöar och vattendrag (a.a.).

Generellt sett kan matproduktion inom städer enligt Grewal & Grewal (2012) ha en potential att till viss del möta ett ökat behov av mat och samtidigt minska tillhörande utsläpp av växthusgaser. Detta skulle ändå kräva ändå att beslutsfattare, planerare och den offentliga sektorn engagerar sig och avsätter tid för att omvandla och peka ut lämpliga områden till odlingsplatser. Kostnaderna som uppstår skulle uppvägas av de fördelar för människors hälsa, den lokala och globala miljön och den lokala ekonomin och samhället, som uppkommer. (a.a.)

Det är vidare nödvändigt att utforma lämpliga anordningar för regnvatteninsamling på tomterna, för att inte vara beroende av kranvatten för bevattning. Pumpsystem från vattendrag kan också vara en lösning.

2.5.2 Odlingsareal och tidsåtgång

Examensarbetet strävar inte till att komma fram till storleken på skörden från odlingarna. Man kan ändå konstatera, att med rätt grödor, arbetsinsats och storlek på odlingsytan, är det inte alltför ansträngande att lyckas producera en ansevärd kompletterande mängd livsmedel med en rätt så överkomlig arbetsinsats:

En svensk studie (Helsing, 2010) visar att en familj på två vuxna och två barn som äter blandkost behöver 332 kg potatis, 134 kg rotfrukter och 198 kg grövre grönsaker per år. (I denna beräkning är alltså inte animaliska produkter inkluderade.) Odlingsarealen för detta beräknades till 521–526 kvadratmeter. Den beräknade arbetstiden ligger på minst 62 timmar på en odlingssäsong om 6 månader, vilket betyder runt 24 minuter per dag. Inga maskiner behövdes. En del arbete för att se till att skörden håller sig till nästa odlingsäsong tillkommer. Olika ekologiska odlingsmetoder föreslås som ett sätt att minska arbetstiden och –bördan. Eftersom ultralokala livsmedelsberedsceller är tänkta att komplettera, inte ersätta, den tillgängliga mängden livsmedel för de inblandade, visar de här siffrorna att det kan vara värt besväret att odla mat på sina tomt om man gör det i en grupp av egnahemshusägare.

Privathushålls odling av ätbara grödor och den roll det spelar har blivit studerad i Malmö i Sverige. I egnahemshusområdena Håkanstorp, Johanneslust och Rostorp visade det sig att 30–40 procent av tomtytan i trädgårdarna var lämplig för odling, medan bara uppskattningsvis 4–10 procent var i användning. Studien visade att en del tomter skulle kunna uppnå en full självförsörjandegrad av frukt och grönsaker. Enligt studien har kommunen en viktig roll att skapa initiativ då det gäller odling i privata trädgårdar. (Jolom, 2020).

I det här examensarbetets enkät ombads respondenterna ta ställning till om de skulle acceptera ett 0 kvadratmeter stort, ett 7–15, eller ett över 15 kvadratmeter stort odlingsområde på sin tomt för till exempel rotfrukter och baljväxter. Dessa tre alternativ valdes dels för att respondenterna inte skulle avbryta ifyllandet av enkäten på grund av för många valmöjligheter och krav på eftertanke, samt dels för att dessa tre alternativ ger en riktgivande bild ämnad för diskussionsdelen och är användbara för att införliva i det index som skapades utgående ifrån enkätens delar som hette "Resurser" och "Grannskap" (Bilaga 1).

2.5.3 Intresset för odling

I Kantars undersökning *Kotipuutarhatutkimus 2021* (Privat e-post 21.9.2022) framkommer finländares odlingsvanor sedan år 2016. Resultaten kan påstås vara tillförlitliga om man ser till antalet respondenter, som årligen varit åtminstone kring 2 000 stycken.

Enligt undersökningen finns det ett någorlunda lovande intresse för odling hos finländare. År 2021 hade 42 procent av finländska respondenter sysslat med odling av nyttoväxter och blommor på sin gård eller i anslutning till hemmet. 75 procent av finländarna sysslade med någon form av odling samma år. Mellan år 2016 och 2021 svarade ungefär hälften av respondenterna att de är ganska eller mycket intresserade av trädgårdsskötsel. Intresset hade växt en liten aning under dessa år. Mellan år 2018 och 2021 tyckte ungefär hälften av respondenterna att påståendet "jag skulle gärna knåpa mera i trädgården om jag hade tid" stämde in ganska bra eller mycket bra på dem. (a.a.). Skalan som användes hade fyra steg. Intresset för odling har ökat särskilt under COVID-19-pandemin och till följd av högre matpriser (Juopperi, 2022).

2.6 Samarbete mellan hushåll

2.6.1 Teorier om viljan att samarbeta

Det finns flera teorier, samt utvecklingar av dem, inom både ekonomi och sociologi, som berör beteende i valsituationer och viljan att samarbeta. Odling som samarbete mellan hushåll ses här som en ny form av samarbete för enkätens respondenter. Det är utmanande att välja ut den mest lämpliga teorin som kunde tillämpas. Man kan anta att många faktorer påverkar beslutet att gå med i samarbetet och det är inte en lätt överskådlig process. Respondenten som fyller i enkäten vet inte vid ifyllnadstillfället vad undersökningen egentligen finns till för förutom att resultaten ska användas för ett examensarbete om lokal livsmedelsberedskap och att egnahemshusägare tillfrågas.

I enkäten upptar avdelningen "Grannskap" (Bilaga 1) en av delarna som formar poängen som bygger upp det index som syftar till att peka ut var i Finland test av odlingssamarbetet skulle ha bäst chanser att lyckas. Frågorna som ställs i den avdelningen är modellerade för att undersöka de mest grundläggande sakerna som på ett socialt plan kan tänkas stöda odlingssamarbetet: delar man nätverk med varandra, har man sedan tidigare byggt upp vänlighet till varandra, och kan man se och lita på att grannarna kan utföra enkla men viktiga uppgifter på ens tomt när man själv inte är på plats?

Ett hushåll ses i det här examensarbetet som en individ när det gäller teorier om viljan till samarbete. Detta eftersom hushållet i enkäten behandlas som en individ, det vill säga ett slags medeltal av medlemmarnas vilja. Antagandet är att egnahemshusägaren som svarar på enkäten till stor del känner till hela hushållets inställning gentemot grannhushåll.

Vilken teori man än väljer, kommer man inte ifrån att omständigheterna som respondenterna befinner sig i, kommer att fungera som referenspunkter i situationen då de ska välja att samarbeta eller inte. En viktig sak att komma ihåg, är att respondenternas slutliga val att samarbeta eller ej, starkt kommer att påverkas av informationen som ges och samverkan med andra på tänkta informationsmöten om ULBC. På mötena kommer bland annat information om att det ur skördemängdens och skyddet av odlingarnas perspektiv, lönar sig att samarbeta med grannar. Vid utformningen av enkätens frågor, har strävan däremot varit att göra dem så icke-ledande som möjligt, för att undvika att styra in respondenten att svara på ett visst sätt. Målet har varit att få ut så objektiva svar som möjligt för att kunna mäta grundförutsättningar.

Övergripande mål (enligt Diekmann & Lindenberg, 2015, s. 862-866) har en stark inverkan på hur individer definierar en situation när de ska göra ett val att samarbeta. En skillnad mellan förgrunds-, bakgrundsinformation och preferenser skapas. Det som finns i förgrunden kommer att ha en mycket starkare inverkan på individens beteende, i detta fall valet att samarbeta, än det som är i bakgrunden. Det innebär till exempel att ett normativt sätt att bete sig kan ha förtur över att personen antingen ska vinna något eller behålla sina resurser. (a.a.). Kulturella förväntningar, eller till exempel överlevnad som i fallet mat, kan då vinna över mer personligt färgade preferenser, som att man känner aversion gentemot en granne.

Upplevelser av *vinster och förluster* spelar stor roll när människor gör val. Vi ser i allmänhet hellre till att undvika förluster än att uppnå vinster. Således uppkommer hypotesen att det är lättare att få till stånd samarbete kring att bevara en viss resurs än att få till stånd en helt ny sådan. (enligt a.a.). Hur detta synsätt ska tillämpas i examensarbetets fall är svårt att avgöra, men man måste hur som helst räkna med att det i slutändan kan få en annan effekt än att själv odla mat, det vill säga att människor fortsätter lita på att tillräckligt med mat finns i affärerna och eventuellt dessutom skulle kämpa för att stöda Finlands lantbrukare, så att nya former av livsmedelsberedskap inte lika akut behövdes.

När man tillämpat *spelteori* på sociologiska undersökningar, har man sett att chanserna att få till stånd samarbete mellan människor ökat om anonymitet reduceras (Wang m.fl., 2017). Åt samma håll lutar sociologen Joy Chia, som menar att det faktum att individer redan delar något nätverk med, och har personliga relationer till varann, behövs för att samverkan under en kris ska bli så effektiv som möjligt (enligt Berg Segersten & Möller 2014, s. 10).

Det har varit svårt att veta om man i examensarbetets fall ska utgå från teorier om vilja till samarbete som redan påverkas av kris eller inte. Att definiera vad en kris är, är inte heller lätt. Frågan om respondenterna upplever att deras tillgång till livsmedel är otrygg är öppen. Två studier om finländares privatekonomi visar hur som helst att 37 procent (n=1010) ämnar spara in på livsmedel de kommande 12 månaderna räknat från oktober 2022 (KAKS, 2022) och 47 procent menar att deras totala utgifter per månad bara får stiga mellan 0 och

100 euro (n=1090) för att de ska klara sig ekonomiskt (Konsumentförbundet, 2022). Den senare undersökningen var gjord i september 2022.

2.6.2 Socialt kapital och välfungerande formella institutioner

Då man pratar om värdet av *socialt kapital* hänvisar man ofta till Robert Putnam (enligt Larsson, Bratt & Sandahl 2021, s. 270-272), som är känd för sin studie om effektiviteten i lokalt styre i olika delar av Italien. Hans slutsatser var att det finns ett samband mellan välmående regioner och att invånarna är lokalt engagerade på olika sätt och har tillit till varandra. Vidare menar Bo Rothstein (enligt a.a.) att tillit också kan skapas uppifrån via välfungerande formella institutioner och att tilliten som via dem uppkommer mellan människor kan producera socialt kapital i samhället.

Under de senaste åren har det sociala kapitalet sjunkit i många länder. Putnam förklarar det delvis genom att vi interagerar allt mindre med varandra, om även mer på distans. För att bevara socialt kapital krävs tillit, och tillit har visat sig vara enklare att förstöra än att skapa. Socialt kapital kan också vara destruktivt, då man iakttar uppkomsten av parallellsamhällen eller klantillhörighetsproblematik. (enligt a.a.). Med allt det här i åtanke är det viktigt att livsmedelsberedskapscellerna har en bra organisation och modell.

I enkäten finns en fråga om huruvida intresset för att delta i ett allmännyttigt samarbete i grannskapet skulle öka ifall samarbetet hade klara regler och tydlig form. Den frågan togs med, eftersom en färdigt utarbetad modell för ultralokala livsmedelsberedskapsceller skulle ha klara regler och tydlig form och det krävs motivation att följa gemensamma regler för att systemet ska fungera. Om till exempel någon frivilligorganisation höll i trådarna för ULBC, skulle det ännu mer sannolikt vara så. I *Säkerhetsstrategi för samhället* föreslås att man kunde inrätta listor över experter inom olika områden för den frivilliga krisverksamhetens skull (Statsrådet 2017, s. 91). Att använda sig av den kunskap och de arbetsmetoder som enskilda individer och effektiva organisationer innehar kan kännas naturligt då det gäller målinriktad verksamhet.

2.6.3 Förhållandet mellan grannar i Finland

Forskningsrapporten *Suomalaisen naapuruuden piirteitä asukaskyselyn valossa* (Hirvonen, 2013) beskriver förhållandet mellan grannar i Finland år 2012. Rapporten är drygt tio år gammal, men ingen nyare eller lika lämplig har hittats. Antalet respondenter var 760 och 44 procent av dessa bodde i egnahemshus. Nedan redogörs för de fynd som är relevanta för examensarbetet.

Grannar hör till människans så kallade svagare relationsband. Havereinen och Kouvo, som sammanställt undersökningar om detta globalt, konstaterade år 2011 att de ändå fyller upp 10-20 procent av hennes sociala nätverk. (enligt a.a., s. 6).

Hirvonens rapport visar i det stora hela på att grannsämjan i Finland hos dem som bor i egnahemshus är ganska bra, om resultaten från år 2012 kan tillämpas ännu år 2023. Dock har både former av samverkan med grannar, samt frekvensen av dem, överlag minskat hos finländare i alla typer av bostäder mellan mitten av 1980-talet och början av 2010-talet. (a.a., s. 16-17).

Respondentens ålder när det gäller invånare i alla bostadstyper visade sig ha ett starkt samband med både antalet grannar de pratade med och frekvensen av samtalen på så vis att ju högre aktiv ålder man var i, desto mer kontakt med grannarna. Att delta i grannhjälp förekom oftast hos respondenter mellan 60-74 år och cirka 30-50 procent av dem uppgav att de deltog minst en gång i månaden. (a.a., s. 19-20).

67 procent av respondenterna i åldern 18-24 uppgav att de småpratade med 2-3 eller fler av sina grannar om de spontant möttes. Den procenten växer längs med ålderskategorierna, så att 91 procent av de som är 65 år eller äldre gjorde det samma. (a.a., s. 20).

Av personer som bodde i egnahemshus i tätorter hade 46 procent två eller fler vänner eller viktiga personliga relationer i grannskapet. Motsvarande för personer i egnahemshus på landsbygden var lite högre, 58 procent. På landsbygden hade 70 procent av respondenterna i egnahemshus åtminstone en av dylika relationer i grannskapet. (a.a., s. 26). Av alla respondenter som ägde en bostad (av vilken typ som helst) fanns en tydlig trend då det gällde storleken på orten man bodde på; antalet respondenter med åtminstone två vänner i grannskapet växte ju mindre orten var. Det här stöder tidigare iakttagelser om att det är vanligare att ha ett socialt nätverk omkring sig i grannskapet i små samhällen än i mer urbana miljöer. En tydlig trend gällande respondentens ålder och antalet vänner och viktiga relationer i grannskapet iaktogs också. Ju äldre respondenten var, desto fler av dessa fanns. (a.a., s. 27-30).

En stor majoritet av alla respondenter i undersökningen ansåg att deras grannar i allmänhet var pålitliga. I dessa frågor användes en likert-skala med fem steg: Nästan 80 procent höll helt eller delvis med påståendet Jag brukar kunna lita på min granne. 31 procent höll helt och hållet med om påståendet. (a.a., s. 34). Mer än hälften av respondenterna i undersökningen höll helt eller delvis med om att det finns en känsla av samhörighet i grannskapet och lika många höll helt eller delvis med om att grannarna bär ansvar för varandra. Varannan respondent höll helt eller delvis med om påståendet i mitt grannskap driver vi vårt områdes angelägenheter tillsammans.

Överlag bedömde de som ägde sin bostad gemenskapen med grannar som starkare än de som hyrde. Gemenskapen med grannar bedömdes överlag också som starkare ju äldre respondenten var. De här sakerna är kopplade till att yngre personer oftare både byter och

hyr bostad, vilket gör att människor inte hinner bilda sociala band mellan varandra. (a.a., s. 34-36).

Av de respondenter som ägde sin bostad var 33 procent helt eller delvis av samma åsikt som påståendet "jag önskar att det fanns mer gemensam aktivitet i grannskapet". 38 procent i samma kategori uppgav att de inte tog ställning till påståendet.

Drygt 70 procent av de som bodde i egnahemshus höll helt eller delvis med om påståendet att det är lätt att komma överens med grannarna. Tendensen att komma överens med grannar verkade högst bland de äldsta och lägst bland de yngsta i undersökningen. (a.a., s. 37-39).

2.6.4 Finländare och frivilligarbete

Statistikcentralen har undersökt hur finländarna spenderar sin tid. 23 procent av över 15-åringar deltog i frivilligarbete under åren 2020-2021. År 2009 var procentenheten 29. Minskningen började redan i början av 2000-talet, så den beror inte bara på isoleringen under pågående pandemi. Största delen av frivilligarbetet utfördes inom bostadsbolag, områdesföreningar och byalag. Under åren 2020-2021 fick runt 38 procent av finländare hjälp med uppgifter som rör hushållet av bekanta, släktingar eller grannar under de fyra veckor som inföll före undersökningen. 60 procent av finländarna hade hjälpt ett annat hushåll antingen gratis eller mot en liten betalning. (enligt "Naapuriapu on edelleen vahvaa", 2022).

SPEK har undersökt hur pass villiga finländarna år 2021 ansåg sig vara att delta i frivilligverksamhet för samhällets bästa om en allvarigare kris eller störningssituation drabbade det. Över hälften, ända upp till cirka 80 procent, var villiga att hjälpa till om myndigheter eller hjälporganisationer bad om hjälp eller om man på eget initiativ anmälde sig. Cirka 6-20 procent visste inte, och resten svarade nekande. Största orsaken till att man svarat nekande var att den fysiska hälsan eller orken inte ansågs räcka till. Villigheten att ställa upp var större på landsbygden. Forskning har visat att de sociala banden brukar vara starkare där och att det till viss del där finns en tradition att gemensamt sköta säkerhetsangelägenheter tillsammans på grund av färre antal samhällstjänster på orterna. (enligt Nikkanen & Kekki 2021, s. 31-32).

2.7 Yttre kommersiell organisation eller inte

I examensarbetets enkät finns en fråga om huruvida man i allmänhet hellre ser att ett företag eller en organisation sköter sådana uppgifter som i övrigt hade kunnat skötas genom talko i grannskapet även om det kostade pengar. Den frågan togs med, för att se om det eventuellt finns en positiv attityd till att anlita företag att sköta odlandet på tomtorna. En ny nisch inom livsmedelsförsörjning kunde i så fall skapas t.ex. för trädgårdsföretag. Det upplevda behovet av tjänsten, tillit till aktören och bedömandet av vinster och förluster är naturligtvis avgörande här.

2.8 Dubbelarbete i den gemensamma beredskapen?

Finland följer en modell för *övergripande säkerhet*. Tanken är att använda samhällets resurser effektivt och ändamålsenligt inför och under en kris.

“(…) Därför bygger olika aktörer gemensamt upp en beredskap för hoten. Genom samarbetet säkerställs att de nödvändiga uppgifterna utförs, men också att man undviker dubbelarbete och att kostnaderna för verksamheten blir mindre. Målet är att få alla aktörers resurser i användning när samhällets säkerhet är hotad. Denna handlingsmodell kallas för övergripande säkerhet. Med hjälp av modellen kan man upprätthålla samhällets funktionalitet, främja medborgarnas välbefinnande och säkerhet samt trygga den finska statens självständighet.” (Säkerhetskommittén, 2022).

Man kan fråga sig om arbetet inom de ultralokala livsmedelsberedskapscellerna innebär dubbelarbete under en kris. Landets lantbruk kanske fortfarande fungerar förhållandevis bra. Det som talar starkast emot påståendet om dubbelarbete är att den totala tidsåtgången för det, som Helsing (2010) visat, är relativt liten.

3 Metod

3.1 Allmänt om enkätens innehåll

Innehållet i enkäten (Bilaga 1), funktionaliteten vid ifyllandet, och bearbetningen av de data som enkäten innehöll, jämfördes med de etiska principer för forskning inom humanvetenskaperna som listas av Forskningsetiska delegationen TENK (2021). Frivillighet, öppenhet om vad datat används för och hur de används, anonymitet, och möjlighet att inte behöva svara på vissa mer personliga frågor var ledstjärnor.

Frågorna i enkäten gjordes till antalet tillräckligt få för att så många som möjligt som påbörjat ifyllandet av enkäten skulle orka slutföra den på de utlovade fem minuterna. Strävan var att lyckas täcka de viktigaste tematiska områdena för att kunna besvara examensarbetets frågeställningar. Boken *Design, Evaluation, and Analysis of Questionnaires for Survey Research* (Saris & Gallhofer, 2014) har fungerat som riktlinje för enkätens innehållsmässiga design.

Facebookinläggens text (Bilaga 2), enkätens egen inledande text, samt frågorna och koncepten i själva enkäten, gjordes så icke-ledande som möjligt, så att strävan att enbart få ut ett teoretiskt underlag för ULBC skulle bibehållas. Att det var frågan om ett examensarbete om nya former för lokal livsmedelsberedskap, och att det berörde egnahemshusägare, nämndes dock för att skapa ett sammanhang för respondenten. I Facebookinläggen fanns en kort text som förklarade vad enkäten är och till vem den riktade sig. Dessa inlägg försöktes också göras så icke-ledande som möjligt, men samtidigt ha funktionen att locka egnahemshusägare att besvara enkäten. Att man kunde vinna ett av tre presentkort värda 50 euro var lyftes fram. Enkäten pryddes av en neutral bild av grönsaker och en kastrull i ett kök, denna bild skymtade även i Facebookinläggen (Bilaga 2).

Orsaken till att frågorna till största delen hade antingen Ja-Nej-svarsalternativ eller Ja-Kanske/Delvis-Nej-svarsalternativ, var delvis antagandet om respondenternas ork att slutföra svarandet, men även för att underlätta att använda Chitvå-testet som valdes för statistisk analys. Tydligt sinsemellan icke-överlappande svarsalternativ förenklar även tolkningen av resultaten. Respondenten kunde välja ett svarsalternativ i varje fråga. I den inledande texten i enkäten informerades om att även om det kan vara svårt att välja mellan de olika svarsalternativen, ska man välja det alternativ som ens svar mest lutar åt.

3.2 Språken

Enkäten kunde fyllas i både på svenska och finska. Språken hade skilda formulär. Länk till det icke-närvarande språket fanns direkt under enkätens titel. Frågornas tydlighet kontrollerades i förväg genom att några personer som ägde egnahemshus testade fylla i enkäten. Deras svar har i efterhand raderats ur insamlade data. Som översättare till finska fungerade en tvåspråkig person. Enkäten korrekturlästes av en finskspråkig person ännu en gång efter att den översatts och några rättelser gjordes. (I efterhand märktes att ordet Kanske som svarsalternativ i en av enkätens svenska frågor hade stavats Kanke, vilket rättades inför analysen.)

Svarsresultaten från den svenska och finska enkätversionen slogs ihop i ett Exceldokument och språken förenhetligades till svenska. För att hitta svenska namn på kommunerna som de finstalande hade angett, och som för tillfället är i användning, användes Institutet för de inhemska språkens hemsida (u.å.). Institutets lista är enligt namnvårdare Maria Vidberg den officiella listan som uppger vilka kommuners och städers namn på svenska (med finsk motsvarighet) som för tillfället kan anses vara levande (Privat e-post 2.1.2023). Befintliga kommuner kontrollerades via Kommunförbundets hemsida i *Kommunnavigatorn* (Kommunförbundet, 2022) för att säkerställa att respondenten inte angett ort i stället för kommun. Eftersom respondenterna för hand skulle fylla i namnet på kommunen, kunde stavfel finnas, och dessa kontrollerades och rättades.

3.3 Tillförlitlighet och spridning

För att sträva till att begränsa besvarandet av enkäten till bara en gång per användare valdes Google Forms. Många i Finland kan anses ha Google-konton, eftersom företagets e-postklient Gmail i september 2021 var den klient där det öppnades flest e-postmeddelanden (Statista, 2023). Google Forms hade de mest lämpade funktionerna som krävdes för examensarbetet; kombinationen att låta respondenten vara anonym och samtidigt begränsa hans inlämnade svar till ett gick att genomföra i Google Forms.

Sporren till att delta i enkäten var att det lottades ut tre presentkort som var värda 50 euro var. Det var frivilligt att bifoga sitt telefonnummer för detta ändamål och samtidigt fungerade telefonnumret som en ytterligare faktor som delvis kunde avslöja om man svarat flera gånger på enkäten. Trots detta var det inte helt möjligt helt utesluta att en person eller ett hushåll ändå kunde svara flera gånger. För att förbättra kvaliteten på inlämnade svar, söktes duplikat i listan på inlämnade telefonnummer. För att försöka dra en slutsats om svarens tillförlitlighet jämfördes de som sig bör med resultat ur undersökningsområden som bakgrundslitteraturen presenterade.

Enligt Statistikcentralen (Kohvakka & Saarenmaa, 2020) var det mest använda sociala media-nätverket i Finland år 2020 Facebook. Det användes av 58 procent av 16–89-

åringarna. WhatsApp kom på andra plats med 50 procent, följt av Instagram med 39 procent (a.a.). Att i huvudsak sprida enkäten via Facebook sågs därför som ett tillräckligt användbart alternativ med tanke på egnahemshusägare som målgrupp. Skillnaden mellan andelen män och kvinnor som användare av Facebook var inte stor (a.a.).

Det kan föreligga en risk att de som aktivt själva valt att delta i en undersökning i genomsnitt har mer extrema åsikter om ämnet som undersöks än människor i allmänhet (Lantz 2009, s. 18-19). Fokus i enkäten och dess spridning har varit att helhetsmässigt vara icke-ledande och att lyfta fram lotteriet av presentkort värda 50 euro.

Enkäten spreds huvudsakligen via olika öppna Facebookgrupper (Bilaga 2) under tiden 8 november 2022 till 11 december 2022. Om gruppen å andra sidan var slutet sändes meddelande till administratör om orsaken till att skribenten ville gå med i gruppen och examensarbetets syfte redogjordes för. Målet var att hitta och använda så temamässigt allmängiltiga grupper som möjligt, så att målgruppen inte skulle bli till exempel bara trädgårds- eller miljöintresserade. Målet var också att geografiskt försöka sprida enkäten i hela Finland. Söktermer för att hitta lämpliga grupper var förutom orters namn, till exempel de finska orden talo (hus), perhe (familj), ilmoitustaulu (anslagstavla) och remontti (restaurering). Enkätens öppningssidas språk valdes utgående från om Facebookgruppens namn var på finska eller svenska. November månad ansågs vara en månad när många egnahemshusägare hade mer tid för att fylla i enkäter än till exempel strax efter sommarledigheten eller vid jul.

3.4 Relevant urval respondenter

Specifikt för att besvara frågan om var någonstans ULBC under de närmaste åren skulle ha bäst chanser att testas, kopierades de insamlade grunddata och filtrerades för den målsättningen de svar bort där respondenterna uppgivit att de inte tror att de bor kvar i sitt nuvarande egnahemshus inom de närmaste 5–10 åren. ULBC är tänkta att vara mycket lokala företeelser, därför filtrerades för samma målsättnings del även de svar bort där respondenten uppgivit att det är längre än en kilometer till närmaste grannhushåll i egnahemshus.

Även om man svarat att man inte tror att någon i hushållet är i fysiskt skick om tio år, blev man inte borttagen, eftersom det kan hända att man har andra resurser än kroppsliga att bidra med. Bortfiltreringarna gällde varken deltagande i lotteriet av presentkortet eller för att besvara examensarbetets mer allmänna frågor. I kapitlet Resultat och analys anges vilka grupper av respondenter som använts för vilka resultat.

3.5 Ett specifikt index för enkäten skapades

För att kunna urskilja var någonstans i Finland det skulle finnas högst sannolikhet att enligt den här undersökningen resultat testa ULBC, skapades ett specifikt index. Index då det gäller enkäter är en form av sammanfattande mått som sträcker sig från den i sammanhanget möjliga minimi- till maxpoängen som en respondents svar i enkäten kan bilda när man summerar poängen (Tabell 1). Maximalt poängantal som ett hushåll kunde få i det här examensarbetets sammanhang var 18 och minimi var 0. Indexets poängram för ett hushåll blev alltså 0—18. Man kunde bara välja ett svarsalternativ per påstående i enkäten. Alla påståenden som indexet berör, förutom F, var obligatoriska att besvara.

Index används som en form av datareduktion för att förenkla analysarbete och redovisa resultat (jfr Index (enkät), 2018). Indexet som skapats i det här examensarbetet består av poäng för olika svarsalternativ ur enkätens områden "Resurser" och "Grannskap" (Bilaga 1). De områdenas påståenden antas i det här sammanhanget tydligast visa de faktiska förutsättningarna för att testa ULBC. Nedan redovisas för hur svarsalternativen poängsatts. De utvalda påståendena har här namngetts A-J.

Tabell 1. Poängsättning av svarsalternativ i enkäten för indexets del.

Påstående	Svar	Svar	Svar
A. Mitt hushåll accepterar ett så här stort odlingsområde för t.ex. rotsaker och baljväxter på tomten. (Odlingsytor i eventuell vertikal odling inkluderas.)	0 m ²	7–15 m ²	> 15 m ²
Poäng	0	1	2
B. Mitt hushåll skulle gärna jobba mera i trädgården om det hade tid.	Ja	Kanske	Nej
Poäng	2	1	0
C. Jag tror att någon i mitt hushåll kommer att vara i ganska bra fysiskt skick ännu i 10 års tid.	Ja	Kanske	Nej
Poäng	2	1	0
D. Så här intresserat är mitt hushåll av att odla i den egna trädgården:	Mycket	Ganska	Inte alls
Poäng	2	1	0
E. Mitt hushåll har utrymme för vinterförvaring av rotsaker, t.ex. källare eller extra svalskåp i huset eller på tomten.	Ja	Nej	
Poäng	1	0	
F. I mitt hushåll finns åtminstone 40-100 euro extra (som engångssumma) för att satsa på något det anser vara viktigt utöver de vanliga utgifterna i vardagen. (Frivilligt att svara)	Ja	Nej	Obesvarat
Poäng	1	0	0
G. Mitt hushåll delar något nätverk med åtminstone 2-3 andra hushåll som bor i egna hemshus i grannskapet, t.ex. personliga relationer, föreningar, talkon, kvartersaktiviteter, byalag, barnskötsel, arbetsplatser, osv.	Ja	Delvis	Nej
Poäng	2	1	0
H. Det finns 2-3 hushåll som bor i egna hemshus i grannskapet, som skulle ha mitt förtroende att sköta en enkel men viktig uppgift utomhus på min tomt medan mitt hushåll är på resa.	Ja	Kanske	Nej
Poäng	2	1	0
I. Det har byggts upp vänlighet mellan mitt hushåll och 2-3 hushåll i egna hemshus i grannskapet.	Ja	Delvis	Nej
Poäng	2	1	0
J. Mitt hushålls intresse för att vara med i ett allmännyttigt samarbete i grannskapet skulle öka om samarbetet hade klara regler och tydlig form.	Ja	Kanske	Nej
Poäng	2	1	0

Programvaran Excel användes för att analysera data på olika sätt. Förutom grundläggande kodning av data, urfiltrering och uträkningar, har funktionerna IF och AND i kombination använts för att särskilja vissa svarskombinationer hos respondenter, för att sedan kunna analysera dem med hjälp av Pivot-tabeller. Pivot-tabeller har också använts för att beräkna kommuners medelvärde angående enkätens index.

3.6 Chitvå-test av anpassningsgrad och tillhörande avgränsning

Förekomsten av olika svarsalternativ till påståendena undersöktes i kommunerna med högst medelvärde, för att se hur fördelningen av svarsalternativen såg ut. Orsaken är att det inte går att räkna ihop poäng och anse att enbart det, att många hushåll i en viss kommun har höga indexpoäng, betyder att ULBC skulle ha högre sannolikhet att lyckas i just den kommunen. Man måste undersöka skillnaden i förekomsten av de olika svarsalternativen. Statistiska test används för att de ger mer tillförlitlig bild.

Ett högre antal respondenter i en kommun ger ett säkrare svar för undersökningens del. Medelvärdet av indexpoäng i en kommun blir säkrare ju fler respondenter det beräknas på basen av och för att köra Chitvå-testet behövs också ett visst antal respondenter. En tumregel är att en frekvens i en kategori i Chitvå-test inte ska understiga 5 (Lantz 2009, s. 323). I det här examensarbetet undersöktes således de kommuner närmare som hade ett medelvärde av indexet på över hälften av maxvärdet, det vill säga över 9, och hade 20 eller fler respondenter.

Det statistiska testet Chitvå-test av anpassningsgrad kan på basen av enkätens upplägg bestående av kategoriska data och restriktionen att bara välja ett svarsalternativ i frågorna, antas vara lämpligt att användas för att se hur fördelningen av Ja/Mycket, Kanske/Delvis och Nej/Inte alls ser ut i kommunerna med högt medelvärde i indexet. Med det statistiska testet undersöker man om stickprovsdata kan antas härröra från en specifik fördelning eller inte (Lantz 2009, s. 324). I praktiken betyder detta att det önskvärda skulle vara att det finns en ojämnhet i fördelningen med tyngdpunkt på Ja-svar.

Man kan separat testa om det finns en jämnhet i fördelningen av svarsalternativ både i gruppen frågor A-D i indexet, som rör de mer praktiska resurserna, och samma test gällande frågorna G-J, som rör den sociala biten. Detta eftersom det bör vara så, att en kommun till exempel inte enbart har praktiska resurser och samtidigt inga sociala. Det önskvärda är att det finns tillräckligt resurser i båda grupperna inom en och samma kvalificerad kommun. Annars har ULBC svårare att testas där.

De två frågorna som berör svalförvaring och 40–100 euro extra lämnas bort ur denna uträkning, eftersom de frågorna bara gick att besvara med Ja eller Nej och således inte går att införliva i Chitvå-testet, där alla övriga frågor har tre svarsalternativ. De två frågorna är heller inte avgörande för utfallet.

Antalet 0-poängssvar, 1-poängssvar och 2-poängssvar ur de kvalificerade kommunerna räknas ihop med hjälp av Pivot-tabeller i Excel och Chitvå-test av anpassningsgrad körs separat för praktiska och sociala resurser.

Man testar en nollhypotes. I det första fallet är H_0 = Svaren är jämnt fördelade (mellan 0-, 1- och 2-poängssvar). Den alternativa hypotesen är, H_1 = Svaren är ojämnt fördelade. (Med jämn fördelning avses totala antalet svar dividerat med antalet kategorier. Det är de frekvenserna man använder som förväntade frekvenser i testet.)

Antal frihetsgrader i Chitvå-test av anpassningsgrad är antalet kategorier minus 1. Testet kalkylerar Chitvå-statistik. Det är ett mått på skillnaden mellan observerade frekvenser (O) och förväntade frekvenser (E) (1). I korthet summerar Chitvå-värdet (χ^2) alla skillnader mellan observerade frekvenser och förväntade frekvenser om det inte skulle finnas någon skillnad mellan dem. Om observerade frekvenser och förväntade frekvenser är identiska, är Chitvå-värdet 0. En större skillnad innebär ett större Chitvå-värde (1).

$$\chi^2 = \sum \frac{(O_i - E_i)^2}{E_i} \quad (1)$$

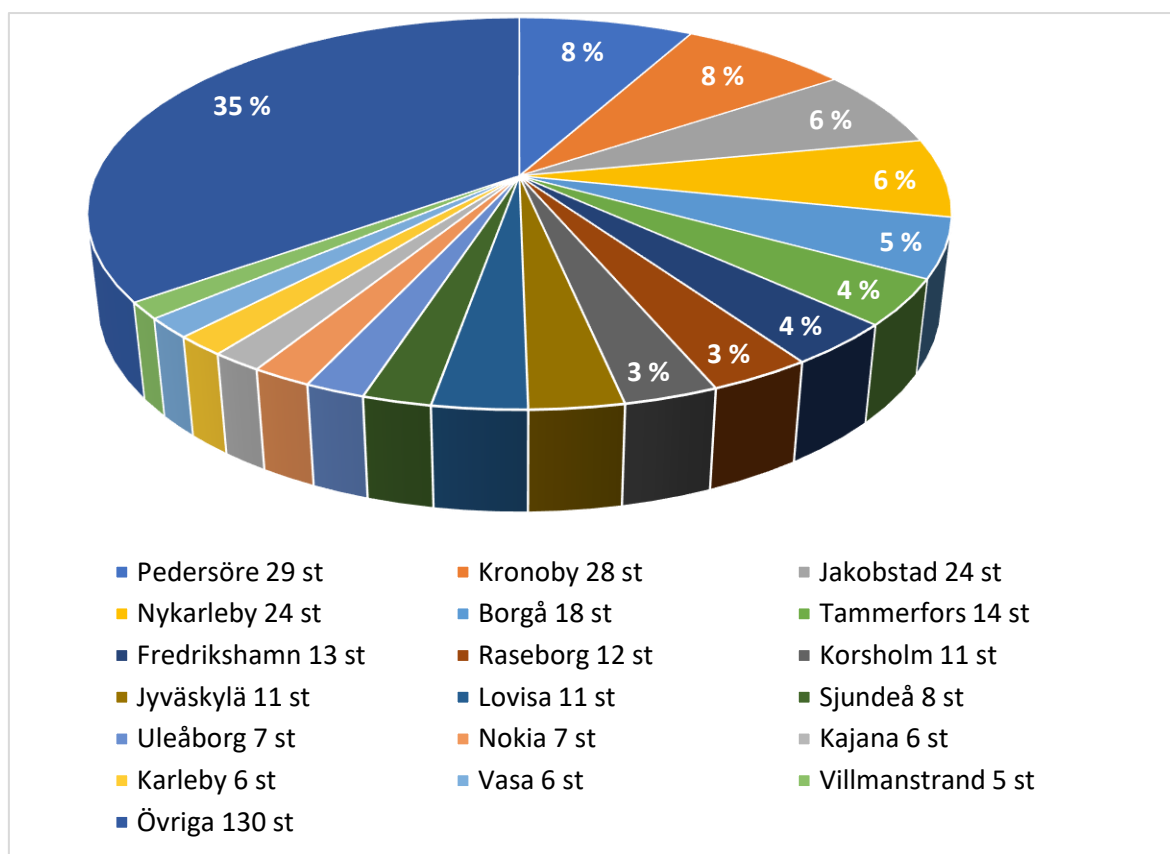
Via Chitvå-värdet hittar man p-värdet ur en p-tabell för Chitvå-tester. Om p-värdet visar sig vara mindre än det använda konfidensintervallet 0.05, förkastar man nollhypotesen. Då bör man i den aktuella undersökningens fall ta en konkret titt på tendensen i fördelningen av svarstyper. Om t.ex. den mittersta kategorin dominerar i den observerade fördelningen, alltså Kanske/Delvis-svaren, är det osäkrare om ULBC går att testa. Men om den observerade fördelningen genomgående ser ut att stiga mot Ja-hållet, är det en bra sak för test av ULBC.

I samband med presentationen av resultaten av Chitvå-testet anges Chi-tvåvärdet (χ^2), antal frihetsgrader (df, *degrees of freedom*) och signifikansvärdet (p). Konfidensintervallet som vanligen används i liknande undersökningar som denna är 0,05.

4 Resultat och analys

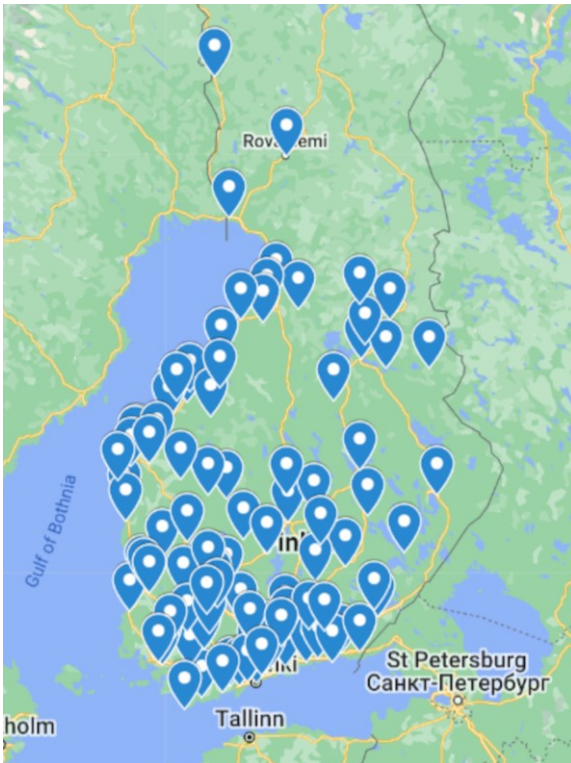
4.1 Allmänna iakttagelser

Totalt samlade enkäten 371 svar från hela Finland (ett svar kasserades). Den svenskspråkiga versionen samlade 158 svar och den finskspråkiga 213. Inga svar från Åland kom.

Figur 2. Ursprungliga 370 respondenter och kommunen som egnahemshuset ligger i. Biten som kallas "Övriga 130 st" innehåller 80 kommuner med fyra eller färre respondenter var. Observera att urfiltrering inför ULBC:s kriterier ännu inte skett bland dessa 370 respondenter.

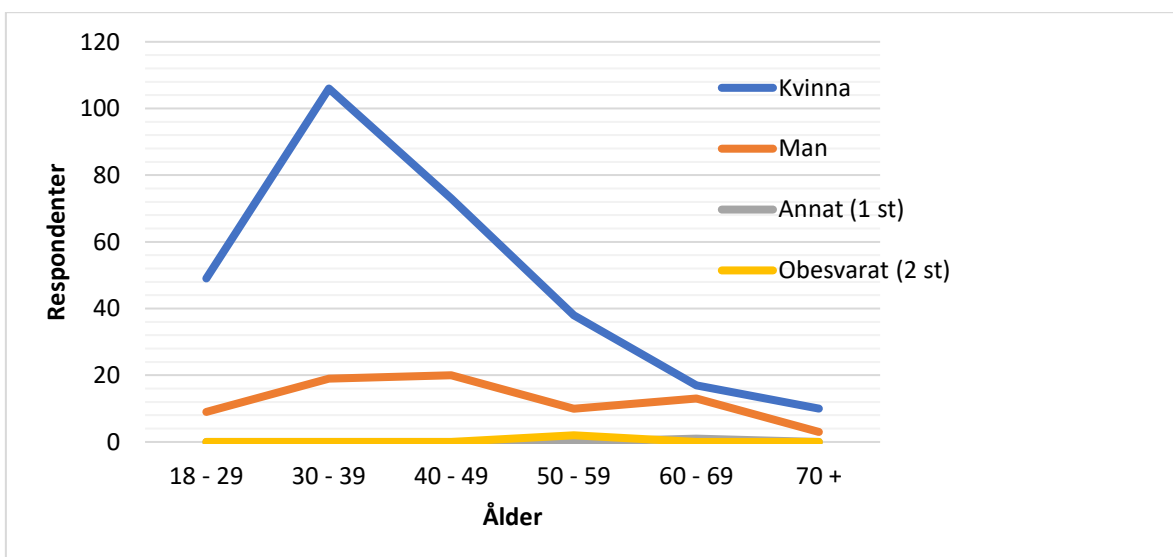
På Facebook verkade enkäten varken leda till någon speciell irritation eller noterbar entusiasm. Inläggen med länk till enkäten samlade ett tiotal gillningar och en del neutrala kommentarer om att enkäten besvarats. Inga sådana kommentarer har efterfrågats, vilket betyder att vissa respondenter på sätt och vis tillkännagjort att de deltagit i undersökningen. En negativ kommentar gällde att man ska vara försiktig att besvara enkäter på sociala media. Några neutrala frågor gällde varför man måste logga in på Google.

Figur 3. Det geografiska läget av kommuner som samlade minst en respondent via enkäten. Kartan är gjord i Google Maps.

4.1.1 Köns- och åldersfördelning

79 procent av respondenterna var kvinnor. 20 procent var män. 2 respondenter valde att inte besvara frågan om kön och 1 respondent uppgav sig ha annat kön.

Figur 4. Köns- och åldersfördelningen bland de ursprungliga 370 respondenterna.

De allra flesta respondenter befann sig i åldern 18 – 59 år. Majoriteten, 34 procent, var i åldern 30 – 39 år och fördelningen sjunker åt båda hållen från det.

4.1.2 Faktorer som gäller kommun, ort och invånartal

Att manuellt skriva in kommun ledde ur respondentens perspektiv både till felstavningar och vissa missförstånd samt ur skribentens perspektiv till flera typer av kontroll- och korrigeringsarbete: Ett svar kasserades på grund av att respondenten uppgett landskap (Uusimaa) i stället för kommun. Det godkända antalet respondenter blev således 370. Ett svar märkt Ekenäs ändrades till Raseborg, ett Kainuu blev på basen av uppgedd orts invånarantal ändrat till Kajana, eftersom staden var det enda alternativet i storleksklassen i det området, ett Purmo blev ändrat till Pedersöre, ett Nuppulinna blev ändrat till Tusby och ett Renko blev ändrat till Tavastehus.

Invånarantalet på orten efterfrågades för att avgöra om respondenten bor i glesbygden eller i en stad, men det går inte att säkerställa att det inte uppfattas som att invånarantalet i kommunen avsetts. Analysarbete kring hur typen av invånartal påverkar respondenten måste därför behandlas med försiktighet i diskussionen och det visade sig därför vara ett tryggare alternativ att tala i termer av kommuner i stället för till exempel storlek på ort. Detta medförde också att lämpligheten för test av ULBC sågs ur perspektivet kommun.

Om man ändå redogör för de faktiska svaren ur enkäten där invånarantalet på orten efterfrågats, har de allra flesta respondenter uppgivit att deras egnahemshus befinner sig på en ort med mindre än 50 000 invånare:

- 38 procent av respondenterna uppgav att deras egnahemshus befann sig på en ort med mindre än 10 000 invånare.
- 41 procent av respondenternas hus befann sig på en ort med mellan 10 000 och 50 000 invånare
- 12 procent av respondenternas hus fanns på ort med mellan 50 000 och 100 000 invånare
- Bara 10 procent av egnahemshusen i undersökningen fanns på ort med över 100 000 invånare.

4.2 Oro för tillgången till mat

I detta kapitel behandlas alla 370 svar av egnahemshusägare från hela Finland.

I enkäten fanns en enda specifik fråga kring eventuell oro för tillgång till mat inom de närmaste åren. Påståendet man skulle svara antingen Ja eller Nej på löd så här: "Jag oroar mig för att tillgången till mat i Finland kan försämras inom 5–10 år."

Här har 206 respondenter svarat Ja och 164 Nej. Det skulle betyda att cirka 56 procent av egnahemshusägare i Finland har en viss oro för att tillgången till mat i Finland kan försämras inom den tidsperioden.

Drygt tre fjärdedelar av alla respondenter i enkäten har svarat att deras hushåll under det senaste året tänkt mera på hur mycket pengar det lägger på mat. Frågan hade bara ett Ja- eller Nej-alternativ. 9 procent av de 370 respondenterna uppgav att det inte finns 40–100 euro extra som engångssumma att använda till något viktigt utöver de dagliga utgifterna i hushållet och samma svarsalternativ fanns här. Den frågan var därutöver frivillig att besvara och 2 procent valde att inte alls besvara den.

48 procent av alla respondenter har svarat Ja på båda påståendena om de tänkt mer på matkostnader senaste året och om de oroar sig för tillgången till mat i Finland. Båda frågorna hade bara ett Ja- eller Nej-alternativ.

Då man vidare ser på de ursprungliga 370 respondenterna och hur många av dem som både svarat Ja på frågan om oro för tillgång till mat och Ja på att någon i hushållet kan komma på ett informationsmöte om lokal livsmedelsberedskap, stämmer denna kombination in på 23 procent av respondenterna. Då man kontrollerar hur många som både svarat Ja på oro för tillgång till mat och Kanske på att någon i hushållet kommer på informationsmöte, stämmer det in på 22 procent.

På frågan om ens hushåll följer myndigheternas 72-timmarsrekommendation har 61 procent av alla 370 respondenter svarat Ja. Cirka 36 procent av respondenterna har svarat Ja på båda påståendena kring oro för tillgång till mat och att följa 72-timmarsrekommendationen. De båda frågorna hade bara ett Ja- eller Nej-alternativ.

4.3 Kommuners lämplighet för test av ULBC

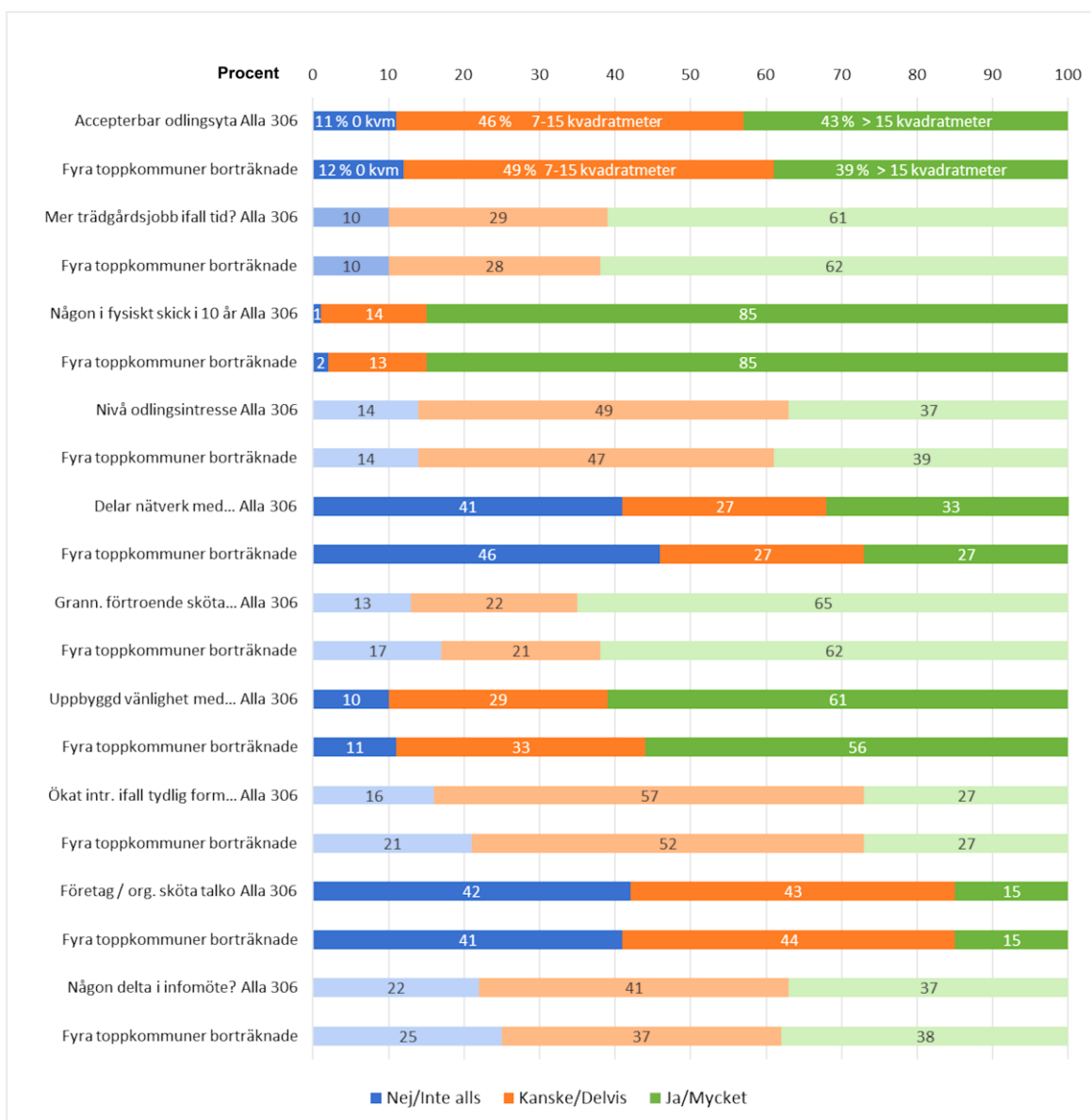
4.3.1 Allmänna svarstendenser hos de urfiltrerade respondenterna

Inför att undersöka kommunernas lämplighet för test av ULBC, måste alla respondenter genomgå urfiltrering enligt om man tänkt bo kvar i nuvarande hus de närmsta åren och att det inte är längre än en kilometer till närmsta hushåll i egnahemshus. Då blev 306 respondenter av de 370 kvar. Dessa 306 har använts för att undersöka kommuners lämplighet för test av ULBC.

Diagrammet nedan visar parallellt den procentuella fördelningen som gäller de för ULBC:s krav 306 urfiltrerade respondenterna och samma skara minus respondenterna i Jakobstad, Pedersöre, Nykarleby och Kronoby för att se om fördelningen påtagbart förändras när man tar bort dem. Den senare gruppen benämns "Fyra toppkommuner borträknade" och består av 211 respondenter.

Här redogörs för svaren från de påstående som hade tre svarsalternativ i enkäten. Fullständiga formuleringar av påståendena hittas i Bilaga 1.

Inledningsvis kan man konstatera att andelen Kanske- och Delvis-svar överlag är ganska stor. En lite större tendens till högre grad sociala resurser i grannskapet finns enligt dessa siffror inom de fyra toppkommunerna och lite mer intresse av att följa gemensamma regler gällande någon allmännyttig aktivitet i grannskapet. Även aningen fler där var beredda att ha större odlingsyta. Skillnaden är ändå minimal med tanke på felmarginalerna (se Diskussion).

Figur 5. Diagrammet visar i procent hur de respondenter som blev urfilterade för ULBC har svarat på de påståenden i enkäten som hade tre svarsalternativ.

Drygt 10 procent vill inte ha någon odlingsyta för rotsaker eller baljväxter alls på sin tomt. Resten delas ganska jämnt mellan alternativen 7–15 kvadratmeter och över 15 kvadratmeter.

Över 80 procent av hushållen är antingen Ganska eller Mycket intresserade av att odla i den egna trädgården. På påståendet att hushållet var villigt att jobba mer i trädgården om det hade tid, har en majoritet, cirka 60 procent, valt alternativet Ja. Bara 10 procent svarade Nej. En mycket stor del av respondenterna, 85 procent, har svarat helt jakande på att någon i hushållet troligtvis är i fysiskt skick ännu i 10 år.

Drygt 40 procent uppger att deras hushåll inte alls delar något socialt nätverk med 2—3 andra hushåll i egnahemshus i grannskapet. De som svarat helt jakande på att de delar är 33 procent.

Drygt 60 procent av hushållen i diagrammet skulle låta 2—3 grannhushåll sköta någon enkel men viktig uppgift på deras tomt när det självt är bortrest och drygt 20 procent svarade Kanske. Cirka 60 procent svarade Ja på påståendet om att det byggts upp vänlighet till 2—3 andra hushåll i egnahemshus i grannskapet och cirka 30 procent svarade Delvis.

Ungefär 20 procent tror inte alls att deras hushålls intresse för att delta i ett allmännyttigt samarbete i grannskapet skulle öka även om samarbetet hade tydlig form och klara regler. Bara 15 procent av respondenterna var helt positiva till att företag eller organisationer mot betalning skulle sköta sådana uppgifter i grannskapet som annars hade kunnat skötas via talkon. Drygt 20 procent av respondenterna trodde inte att någon medlem av hushållet var intresserad av komma på ett lokalt ordnat möte om lokal livsmedelsberedskap.

4.3.2 Kommuner som kvalificerade sig att undersökas med Chitvå-test

De kommuner som hade ett medelvärde av sina respondenters totala poäng i indexet över 9 och samtidigt hade åtminstone 20 respondenter kvar var för sig efter urfiltreringen var Jakobstad, Kronoby, Pedersöre och Nykarleby. Dessa kommuner råkade också vara de enda i undersökningen med 20 eller fler respondenter. I tabellen nedan listas de kommuner som hade åtminstone fem till ULBC kvalificerade respondenter. Maxpoäng per hushåll (respondent) i indexet var 18.

Tabell 2. Kommuner med åtminstone fem kvalificerade respondenter och indexmedeltalet av respektive kommuns kvalificerade respondenter. Maxmedeltal var 18. (u.r. = urfiltrerade respondenter för ULBC).

Kommun	Urfiltrerade respondenter	Indexmedeltal av u.r.
Lovisa	7	14,1
Pedersöre	25	13,8
Raseborg	12	13,7
Tammerfors	12	12,9
Uleåborg	5	12,8
Kronoby	27	12,7
Nykarleby	23	12,6
Jakobstad	20	12,4
Karleby	5	12,4
Vasa	6	12,3
Korsholm	9	12,0
Borgå	15	11,8
Sjundeå	7	11,6
Kajana	5	11,4
Jyväskylä	8	10,9
Nokia	5	10,8
Fredrikshamn	8	9,3

Raseborg, Borgå och Tammerfors tog sig jämförelsevis alla över 10 respondenter var och hade alla ett medelvärde i indexet över 9. Några övriga kommuner såg också utgående ifrån de insamlade data ut att möjligtvis ha kunnat kvalificera sig till framtida vidare undersökning.

4.3.3 Resultatet av Chitvå-test av anpassningsgrad

De fyra kommunerna som kvalificerade sig till test av ULBC (Kronoby, Pedersöre, Jakobstad och Nykarleby) innehöll cirka 20–30 respondenter var. När man ser på frekvenserna inom de olika svarskategorierna, understiger en del den rekommenderade frekvensen som är 5 om man skulle undersöka de fyra kommunerna skilt för sig.

De fyra kommunerna råkar vara grannkommuner och nästan alla kvalificerade respondenter från dessa kommuner hade fyllt i den svenskspråkiga enkätversionen. Därför kan man anse det vara värt att slå ihop de kommunernas respondenter till en enda grupp med tanke på att Chitvå-test av anpassningsgrad då får ett mer tillförlitligt resultat även om man måste applicera resultaten på hela området. Kommunvisa förenings- och organisationsverksamheter har dessutom nära kontakter med varandra i den aktuella regionen och kan på så vis anses eventuellt kunna samarbeta väl angående introducering av ULBC.

Resultaten tyder på att fördelningen av svarsalternativ mellan 0-, 1- och 2-poängssvar gällande både praktiska och sociala resurser i det sammanslagna området Jakobstad, Nykarleby, Kronoby och Pedersöre lutar mot 2-poängssvarshållet:

Resultatet av Chitvå-test av anpassningsgrad med jämn fördelning vad gäller praktiska resurser gav resultatet att nollhypotesen om jämn fördelning kan förkastas. Det betyder att man väljer att förlita sig mer på den alternativa hypotesen om ojämn fördelning. Den ojämna fördelningen ser ut att komma från att antalet 2-poängssvar är övervägande (Tabell 3). Det är en positiv sak ur test av ULBC:s perspektiv.

$$\chi^2 = 132,67, \text{ df} = 2 \text{ och } p = <0,001.$$

Vad gäller resultatet av Chitvå-test av anpassningsgrad med jämn fördelning gällande sociala resurser gav resultatet även där att nollhypotesen om jämn fördelning kan förkastas. Det betyder att man väljer att förlita sig mer på den alternativa hypotesen om ojämn fördelning. Den ojämna fördelningen ser även här ut att komma från att antalet 2-poängssvar är övervägande (Tabell 3). Det är en positiv sak ur test av ULBC:s perspektiv.

$$\chi^2 = 102,54, \text{ df} = 2 \text{ och } p = <0,001.$$

Tabell 3. Fördelningen av svarstyper inom frågorna A-D (praktiska resurser) och G-J (sociala resurser) ur indexet. Detta gäller bara kommunerna Jakobstad, Pedersöre, Kronoby och Nykarleby.

Praktiska

Kategori	Observerade	Förväntade
0-p	32	126,67
1-p	133	126,67
2-p	215	126,67
Totalt	380	380

Sociala

Kategori	Observerade	Förväntade
0-p	44	126,67
1-p	131	126,67
2-p	205	126,67
Totalt	380	380

4.4 Intresse för att låta företag eller organisationer sköta talkouppgifter

Ett påstående i slutet av enkäten behandlade huruvida hushållet skulle låta företag eller organisationer mot betalning sköta uppgifter som i övrigt hade kunnat skötas på talko i grannskapet. Meningen var att se om det eventuellt anas någon möjlighet för till exempel trädgårdsföretag att erbjuda nya former av tjänster kring livsmedelsberedskap.

Av alla ursprungliga 370 respondenter har 41 procent svarat Nej, 44 procent Kanske och 15 procent Ja.

4.5 Intresse för att delta i lokalt informationsmöte

Det sista påståendet respondenten skulle ta ställning till i enkäten var huruvida hen trodde att någon i hens hushåll var intresserad av att delta i ett lokalt ordnat informationsmöte om former för lokal livsmedelsberedskap. Respondenten fick också veta att svaret inte leder till att hen blir kontaktad.

En central punkt här är att kontrollera intresset bland de undersökta kommunerna Jakobstad, Kronoby, Pedersöre och Nykarleby och deras kvalificerade respondenter för ULBC. Då man ser på dessa har 35 procent svarat Ja och 51 procent Kanske.

Då man ser till alla 370 respondenter svarade 37 procent Ja, 41 procent svarade Kanske och 22 procent svarade Nej.

4.6 Svalförvaring

Då man ser till alla ursprungliga 370 svar som enkäten samlade, uppgav drygt hälften att de inte har något extra svalförvaringsutrymme som till exempel källare eller extra svalskåp på tomten eller i huset. Det här stämmer också överens med alla 306 som kvalificerade sig för ULBC:s urfiltrering samt respondenterna från Kronoby, Pedersöre, Jakobstad och Nykarleby som grupp.

4.7 Utlottning av presentkort och kontroll av duplikat bland telefonnummer

Samma dag som enkäten stängdes den 11 december 2022 drogs vinnare av de tre presentkorterna med hjälp av Googles nummergenerator och en utomstående övervakare. Programmet väljer slumpmässiga tal inom den ram användaren har valt.

Telefonnumrorna placerades in i en kolumn i Excel och fick således ett eget radnummer. Inga duplikat bland telefonnummer hittades. Eftersom totalt 339 respondenter hade valt att uppge sitt telefonnummer, blev ramen 1-339. Vinnarna drogs och kontaktades. Alla tre vinnarna svarade på SMS och presentkorterna köptes och postades med rekommenderat brev följande dag. De tre presentkorterna värda 50 euro och postningen bekostades av examensarbetets skribent. Det framkom att S-gruppen inte hade elektroniska presentkort, vilket betydde att namn och gatuadress behövde fås av vinnarna. Vinnarna bodde i Pedersöre, Sastamala och Seinäjoki. Alla respondenters telefonnummer, och vinnarnas namn och gatuadresser som vinnarna frivilligt uppgett, raderades som utlovat.

5 Diskussion

5.1 Central behållning av studien

Enligt nuvarande nationella livsmedelsberedskapsplan ska enskilda finländare egentligen inte behöva fungera som primärproducenter av någon del av sin föda. Samtidigt tornar olika hotbilder gällande framtida tillgång till mat i Finland upp sig. Bland annat uppmanas befolkningen, som en del av lösningen, att köpa inhemskt producerade livsmedel för att hålla landets lantbruk flytande. Av diverse orsaker uteblir i för hög grad det beteendet. Samtidigt listas den enskilda individens handlingsförmåga som en vital funktion i Finlands säkerhetsstrategi. Man kan fråga sig om det med den senaste utvecklingen speciellt år 2022 i åtanke tydligare och effektivare skulle behöva specificeras vad denna handlingsförmåga gäller då det kommer till livsmedelsberedskap. Detta eftersom 72-timmarsrekommendationen och att till exempel köpa inhemsk mat inte löser alla de problem som livsmedelsberedskapen står inför. Om kriser i snabb takt blir fler, blir det allt viktigare för Finland att ha en genomgripande och diversifierad livsmedelsberedskap, så vida alla dess delar samspelar.

Enligt den här studien oroar sig över hälften av egnahemshusägarna för att tillgången till mat i Finland kan försämrans inom 5–10 år. Samtidigt visar studien att finländska egnahemshusägare med tyngdpunkt på landsbygd och småstäder i allmänhet verkar ha en så pass hög nivå av vissa grundförutsättningar för så kallade ultralokala livsmedelsberedskapsceller (ULBC), att det skulle löna sig att undersöka genomförbarheten ytterligare. En viss produktionseffekt har åtminstone i teorin potential att uppnås via ULBC, eftersom fast bosatta egnahemshus år 2021 upptog ungefär en tredjedel av alla fast bosatta bostäder i Finland. Många resultat i studien stöds långt av den valda bakgrundslitteraturen och flertalet av de resurser som undersöktes via enkäten visar att det finns en användbar grogrund för att försöka få i gång en eventuell finländsk beredskapsrörelse kring tillsammansodling och förvaring av näringstäta grödor i egnahemshusområden. De allra flesta respondenterna i studien befann sig i åldern 18–59 år, vilket är en positiv sak då man betänker genomförbarheten av ULBC.

Juridiskt sett finns det inte sådana hinder för ultralokala livsmedelsberedskapsceller att det i sig skulle skapa för höga trösklar för egnahemshusägare att kunna delta i dem. Samtidigt måste man betänka att självorganisering och emergens inte nödvändigtvis är bra saker under en kris. Bland annat därför har beslutsfattare, planerare och den offentliga sektorn ett ansvar att sätta diversifieringen av livsmedelsberedskapen i verket redan nu, i vilken ULBC kan vara en av lösningarna. Ultralokala livsmedelsberedskapsceller är till sin natur sådana, att de behöver tid för att bli en naturlig rutin hos egnahemshusägare.

Utanförskap och eventuella sociala spänningar som uppkommer måste tas i beaktande när ULBC bildas. Om ULBC ska organiseras via redan befästa beredskaps- eller frivilligorganisationer eller andra i regionerna kända institutioner, behöver man känna till

egnahemshusägarnas inställning till dessa samt de berörda institutionernas kapacitet i olika frågor. Tillit till, funktionsduglighet och expertis är viktigt. Valfungerande institutioner kan i sin tur generera socialt kapital i samhället och denna process behöver naturligtvis inledas redan innan kriser eskalerar. Frågor som uppkommer är bland andra: vilka är dessa institutioner som kunde anses lämpliga och vad är deras uppfattning om sina roller inom livsmedelsberedskap? Behövs ett nytt organ eller en ny avdelning inom befintliga organ?

Det slutliga valet att engagera sig i en ultralokal livsmedelsberedscell är mycket svårt att förutse, eftersom många faktorer påverkar tänkandet i en sådan situation. Forskning visar ändå att det finns en stark vilja hos finländare att frivilligt ställa upp om samhället hamnar ut för en påtagbar kris. De lokalt ordnade informationsmötena om ULBC kommer att ha en viktig roll då det gäller bildandet av livsmedelsberedscellerna, eftersom det är där som det aktuella samarbetet mellan hushållen får sin start. Många svar i denna undersökning kom från landsbygden, vilket betyder att det på grund av avstånden mellan husen blir svårt att uppskatta sannolikheten för bildandet av ULBC.

5.2 Oro för tillgång till mat de kommande 5–10 åren

Att cirka 56 procent av alla ursprungliga 370 egnahemshusägarna i denna studie svarat att de oroar sig för att tillgången till mat i Finland kan försämrans inom de närmaste 5–10 åren kan tyckas vara ett stort tal. Frågan ställdes i november år 2022.

Instruktionen i enkäten var att välja det alternativ — av Ja eller Nej — som ens uppfattning lutar mest mot. Det betyder att svaren inte är solklara Ja eller Nej. Antalet som oroar sig kan ändå anses värt att notera. Ordet "försämrans" innehåller också det en viss tolkningsmöjlighet. Vissa respondenter har kanske avsett en viss försämring, medan andra tror tillgången drastiskt försämrans.

När man ser på hur många respondenter som uppgett att de följer myndigheternas 72-timmarsrekommendation, uppgav cirka 61 procent att de gör det. Den här siffran stöds av resultat i tidigare undersökningar (Lähdesmäki 2022, Nikkanen & Kekki 2021). Procenten kan tyda på att det inte enbart är personer som är tydligt engagerade i livsmedelsberedskap som besvarat enkäten och gör således talet som oroar sig för tillgången till mat lite trovärdigare. Den höga procenten Ja-svar i frågan om oron kan förstås också bland annat bero på prisstegringarna och det osäkrare världsläget. Det kunde ha varit värt att ställa en tilläggsfråga om orsaken till oron. En viss grad av överensstämmelse mellan privatekonomi och oro kan skönjas då man ser på hur många av alla ursprungliga respondenter som svarat Ja både på påståendet om mer tankar på matkostnader det senaste året och oro kring tillgången till mat – 48 procent har svarat Ja på båda.

36 procent av respondenterna har svarat Ja på båda påståendena kring oro för tillgång till mat och att följa 72-timmarsrekommendationen. Båda påståendena hade bara

svarsalternativen Ja eller Nej. Den här relativt låga överensstämmelsen kan bland annat bero på att 72-timmarslagret ju bara räcker i tre dygn och att många familjer troligtvis ganska plötsligt fick sig en tankeställare bland annat i och med högre levnadskostnader och det spändare politiska läget år 2022.

Eventuellt har man i allmänhet mera pengar om man bor i egnahemshus, eftersom bara cirka 9 procent uppgivit att det inte finns 40—100 euro extra som engångssumma för något viktigt utöver de dagliga utgifterna. 9 procent är nämligen, felmarginalen till trots, en del mindre än de 20 procent utan någon ekonomisk marginal alls, som Konsumentförbundets undersökning (n=1090) några månader tidigare visade. Detta kan till exempel bero på att frågorna varit lite olika ställda och även vilka människor som besvarat dem.

Att drygt tre fjärdedelar av alla respondenter har svarat att de det senaste året tänkt mera på hur mycket pengar hushållet lägger på mat är inte överraskande med tanke på att ovannämnda undersökning visade att 47 procent av finländarna hade högst mellan 0 och 100 euro över då levnadskostnaderna ökade. Närmare 40 procent hade enligt KAKS (2022) i oktober tänkt spara in på livsmedel under kommande 12 månader.

Någon tydlig överensstämmelse mellan att känna oro för tillgången till mat inom 5—10 år och intresse för att komma på lokalt ordnat informationsmöte om lokal livsmedelsberedskap kan inte på basen den här studiens resultat ses. De två fenomenens koppling borde undersökas med bredare medel.

5.3 Lämplighet för test av ultralokala livsmedelsberedskapsceller

5.3.1 Toppkommunerna och resultatet om man skär bort dem

Enligt den här undersökningens resultat kan test av ULBC under tidsperioden 2023—2033 mest framgångsrikt göras i Pedersöre, Kronoby, Jakobstad och Nykarleby kommuner. Sättet man kommit fram till detta garanterar inte att ULBC passar i till exempel alla grannskap eller områden i ovannämnda region, men bland annat via välgjord design av ULBC och information kan man påverka människors inställningar.

Det kontrollerades hur svarstendenserna allmänt i Finland förändrades ifall man helt skar bort de fyra ovannämnda kommunernas respondenter. Resultaten hos de kvarvarande respondenterna förändrades inte i någon avgörande mån felmarginalerna till trots, vilket skulle betyda att test av ULBC kunde lämpa sig att genomföras på till och med många håll i Finland. Ett större antal respondenter från dessa håll behövs ändå för att bekräfta det antagandet.

Tidigare undersökningar har visat att gemenskapen med grannar i egnahemshus överlag är starkare på mindre orter och Pedersöre, Kronoby, Jakobstad och Nykarleby borde ha nytta

av detta. Samtidigt finns ett välfungerande förenings- och organisationsnätverk i ovan nämnda region. Man sköter oftare säkerhetsrelaterade saker gemensamt på mindre orter (enligt Nikkanen & Kekki 2021, s. 31-32), vilket även är en positiv sak för att lyckas med ULBC i de fyra kommunerna. Det visade sig vidare att nästan alla de för ULBC kvalificerade respondenter från de fyra kommunerna hade valt den svenskspråkiga enkätversionen, vilket innebär att ULBC skulle kunna introduceras i en kulturellt relativt heterogen region. Framtida test i inom denna region bör ändå beakta att kulturen kan inverka på hur resultaten utfaller.

5.3.2 Acceptabel storlek på odlingsytor, tid och intresse

Det kan ses som en bra sak att endast drygt 10 procent av de för ULBC kvalificerade hushållen inte accepterade någon odlingsyta alls för rotsaker eller baljväxter på sin tomt. Resten delas ganska jämnt mellan alternativen 7–15 kvadratmeter och över 15 kvadratmeter. Det hade varit nyttigt och intressant att veta hur mycket större än 15 kvadratmeter som respondenterna kunde tänka sig, och även hur stor del av denna som bestod av vertikal odlingsyta. Olika typer av smidiga, vertikala odlingsställningar skulle kunna utarbetas eller på sina håll säljas.

Att över 80 procent av ovan nämnda hushåll påstod sig vara antingen Ganska eller Mycket intresserade av att odla i den egna trädgården stämmer relativt bra överens med resultaten i Kantars studie *Kotipuutarhatutkimus 2021*. Detta med tanke på att personer i alla typer av bostäder, alltså även personer utan egen trädgård, ingått i den undersökningen. Där framkom det att ungefär hälften av finländarna är antingen Ganska eller Mycket intresserade av trädgårdsskötsel och att 75 procent av finländarna sysslade med någon form av odling under år 2021. Finländarnas odlingsintresse växte i och med pandemin och stigande matpriser. Denna utveckling borde i teorin just nu också stöda ULBC.

En majoritet, cirka 60 procent av hushållen som kvalificerade sig för ULBC, har i undersökningen om ULBC svarat helt jakande på att hushållet gärna skulle arbeta mera i trädgården om det hade tid. Bara 10 procent svarade Nej. Även här syns det då man jämför med Kantars statistik, att det är egnahemshusägare som undersökts. Enligt Kantar svarade bara cirka 15 procent helt jakande och cirka 36 procent kanske. Enligt Helsings arbete (2010) kräver ett ganska omfattande trädgårdsland bara ungefär en halv timmes arbete per dag under odlingssäsongen, vilket betyder att andelen som borde ha tid att odla kan vara ganska stor. Att 85 procent av respondenterna svarat att någon i hushållet troligtvis är i fysiskt skick ännu i 10 års tid speglar det faktum att de flesta respondenterna var i medelåldern.

5.3.3 Förhållandet till grannhushåll i egnahemshus

Man kan fråga sig om andelen av de för ULBC kvalificerade hushållen som delar något socialt nätverk med 2–3 hushåll i egnahemshus i grannskapet hade varit större om fler respondenter befunnit sig i de äldre ålderskategorierna. Nu har bara kring 30 procent svarat Ja och nästan lika många Delvis. Drygt 60 procent av hushållen var ändå helt positiva till att låta 2–3 grannhushåll sköta någon enkel men viktig uppgift på deras tomt när det självt är bortrest och drygt 20 procent svarade Kanske. Cirka 60 procent svarade Ja på påståendet om att det byggs upp vänlighet till 2–3 andra hushåll i egnahemshus i grannskapet och cirka 30 procent svarade Delvis. I alla dessa frågor fanns också ett Nej-alternativ.

Även om man räknar in att sociala kontakter mellan grannar verkat minska lite hela tiden mellan 1980- och början av 2010-talet, och att trenden troligen fortsatt efter det, så stämmer punkterna småpratande med grannar, viktiga relationer i grannskapet och förtroende till grannar ur Hirvonens rapport (2013) om grannförhållanden relativt bra överens med resultaten ur undertecknads undersökning inom de liknande områdena. Detta då man ser till bostadstyp och ägandeförhållande, tendenser mellan större och mindre orter och resultat ur den största ålderskategorin, som i undertecknads studie är 30–39-åringar. Cirka 70 procent av alla som bodde i egnahemshus år 2012 höll enligt Hirvonens rapport helt eller delvis med om påståendet att det är lätt att komma överens med grannarna.

En undersökning av Statistikcentralen visar att 60 procent av finländarna hade hjälpt ett annat hushåll antingen gratis eller mot en liten betalning mellan år 2020 och 2021 ("Naapuriapu on edelleen vahvaa", 2022). Det indikerar också att steget att ta kontakt med grannar inte är stort. Om den allmänna känslan av kris ökar, måste man också räkna in att över hälften, ända upp till cirka 80 procent av finländarna, för ett par år sedan påstod sig vara villiga att hjälpa till under allvarigare kris eller störningssituation i samhället om myndigheter eller hjälporganisationer bad om hjälp eller om man på eget initiativ anmälde sig (enligt Nikkanen & Kekki 2021, s. 31-32).

5.3.4 Celler i stället för nätverk

Det är svårt att på basen av enkätens resultat beräkna sannolikheten för att de urfiltrerade hushållen ska kunna bilda en cell med 2–3 andra hushåll i egnahemshus i grannskapet – inte minst för att konceptet ULBC inte konkret blev framfört i enkäten. Då man ser på påståendena i enkäten som berör odlingsrelaterade saker och grundläggande social möjlighet till samarbete, alltså förtroende, vänlighet och socialt nätverk, och samtidigt räknar med att de av hushållet avsedda 2–3 andra hushållen skulle samarbeta, skulle man i mycket grova drag kunna påstå att det finns en möjlighet till bildande av celler, men

mycket mera osäkert hela nätverk inom grannskapet. Det stöder idén om att i det här skedet hålla sig till att utreda möjligheten till celler i stället för nätverk.

5.3.5 Intresset för att delta i lokalt ordnade informationsmöten

I enkäten efterfrågades om respondenten tror att någon i dess hushåll är intresserad av att delta i ett lokalt ordnat informationsmöte om lokal livsmedelsberedskap. Mötets innehåll specificerades inte mer än så. Då man ser på den relevanta gruppen i detta fall, alltså de hushåll i egnahemshus som kvalificerat sig till test av ULBC, svarade nästan 40 procent helt jakande och ungefär hälften Kanske. Det här tyder på att det finns åtminstone ett användbart underlag för att informera medborgare om lokala lösningar gällande livsmedelsberedskap bland annat i formen av ultralokala livsmedelsberedskapsceller. Förutom för information är dessa möten särskilt viktiga även för att diskutera med och påverka människor och för att kontakter ska skapas mellan invånarna. Detta eftersom det sannolikt är på mötena i kontakt med övriga egnahemshusägare i området och rådgivarna som egnahemshusägarna till största delen formar sin attityd och sina beslut gällande ULBC. Designen av mötena blir alltså viktig.

5.4 Studiens tillförlitlighet

5.4.1 Omständigheter som stärker tillförlitligheten

Alla som svarat på enkäten har haft ett Googlekonto och enkätens inställningar har blivit gjorda så, att ett konto bara kan besvara enkäten en gång. För att skapa Googlekonto måste en person ganska långt identifiera sig åt Google, vilket kan bidra till en viss nivå av uppriktighet hos respondenten, även om inga uppgifter som kan kopplas till en viss person syns i enkätens insamlade data och en person kan ha haft flera konton. Man kan ändå fråga sig om det faktiskt finns många respondenter som gör sig besväret att fylla i enkäten flera gånger.

En viss trovärdighet kan också skönjas via det faktum att 339 av 370 ursprungliga respondenter frivilligt valde att uppge sitt mobiltelefonnummer och inga av dessa visade sig vara duplikat. Ändå kan man inte i den här studien veta om det till exempel finns flera respondenter från samma hushåll.

Cirka 80 procent av alla respondenter var kvinnor, men eftersom påståendena i enkäten efterfrågade hushållets inställning till olika saker borde detta inte vara problematiskt, eftersom kvinnor i hushåll i allmänhet vet vad övriga medlemmar av hushållet tycker.

Resultaten måste ändå tolkas ur den synvinkeln att majoriteten som uttryckt sin åsikt varit kvinnor.

Svarsresultaten från enkäten motsäger inte på något avgörande sätt bakgrundslitteraturen som jämförs med. Det förstärker uppfattningen om att de resultat som den här studien presenterar kan vara relativt sanna. Att det inte enbart är människor som är väldigt engagerade i livsmedelsberedskap som besvarat enkäten stöds av att cirka 60 procent av respondenterna hävdar att de följer 72-timmarsrekommendtionen och att även denna siffra stöds av tidigare undersökningar.

Även om spridningen av enkäten borde ha gjorts på ett mer neutralt och effektivt sätt över hela Finland, upptäcktes inga avgörande skillnader i svarstendenser mellan en grupp respondenter från hela Finland och en grupp där kommunerna med högst antal respondenter fanns med (Figur 5).

5.4.2 Omständigheter som försvagar tillförlitligheten

Det kan diskuteras hur noggrant respondenten tänker efter hur hen svarar med tanke på att hen både blir lockad av att vinna ett av tre 50-euros presentkort och att besvarandet utlovas att ta kring fem minuter.

Även det faktum att typen av svarsalternativ är grovkorniga i form av två eller tre som man hen ska välja mellan, skapar en viss osäkerhetsmarginal. Grovkornigheten gör också att det i vissa fall blir svårt att jämföra med de skalor som vissa undersökningar i bakgrundsmaterialet använt sig av.

Angående inbördes logik mellan enkätens påståenden finns problem. Det är ett faktum att det inte går att säkerställa att det faktiskt handlar om samma hushåll som man anser sig ha någon form av tillit till vad gäller att de får beträda ens tomt och att man delar socialt nätverk och att det finns vänlighet gentemot dem. Det kan hända att respondenten avser helt olika hushåll i grannskapet. Man borde ha designat påståendena i enkätens avsnitt *Grannskap* så, att det inte blivit oklart vilka grannhushåll man delade vilka sociala resurser med. Man kan till all lycka ändå anta, att om det samtidigt finns vänlighet mellan hushåll och tillåtelse att beträda tomt, så avser respondenten troligtvis samma hushåll. Enligt bakgrundsmaterialet stöder sociala nätverk och personliga relationer samarbetet under kris, men det finns säkert hushåll som tillhör samma sociala nätverk utan att vilja samarbeta med varandra. Inom den region som kvalificerade sig till test av ULBC, är i Chitvå-test för jämn fördelning skillnaden mellan förekomsten av 0-poängssvar (det vill säga att man svarat nekande) och 2-poängssvar (det vill säga att man svarat jakande) så pass stor, att man ändå kan anta att det finns en tillräckligt bra social grund för test av ULBC där.

Ett annat problem berör vem som kvalificerar sig till ULBC. Nu har urfiltrering bland annat skett enligt om man det är högst en kilometer till närmaste hushåll i egnahemshus. På sådan glesbygd där det är långt mellan hus, är det svårt att beräkna möjligheten till ULBC, eftersom husen sinsemellan kan ligga långt ifrån varandra. Risken för att det ska finnas många respondenter vars närmaste grannar bor extremt sinsemellan långt ifrån varann är troligen ändå liten. Frågorna i enkäten borde trots allt ha designats med dessa fall i åtanke. Den här saken kan anses vara viktig, eftersom 38 procent av respondenterna uppgav att deras egnahemshus befann sig på en ort med mindre än 10 000 invånare. Detta bör i det här fallet tas i beaktande även om det hos respondenterna uppstod problem med tolkning av ort och kommun.

5.4.3 Felmarginaler och hur de bör tolkas

Felmarginalerna i det här examensarbetet ska ses som riktgivande och ur ett visst perspektiv, eftersom man måste beakta att väldigt många respondenter bor på landsbygd, på mindre orter eller i mindre städer. Likaså är majoriteten kvinnor i 30—39-årsåldern.

Förhållandevis många svar kom dessutom från kommunerna Kronoby, Pedersöre, Jakobstad och Nykarleby. Det här indikerar bland annat att examensarbetets skribents boningsort och nätverk antagligen haft inflytande på utfallet.

Felmarginalen är i fallet när examensarbetets frågor som ej rör testen av ULBC ska redogöras för +/-5 procent. Denna felmarginal har räknats ut på basen av en population på 931 600 fast bebodda egnahemshus (ej parhus) i Finland i slutet av år 2021, ett konfidensintervall på 95 procent och ett stickprov bestående av alla ursprungliga 370 respondenter.

Bara 306 hushåll lämpade sig undersökas för test av ULBC enligt det här examensarbetets kriterier. Felmarginalen uträknad på samma vis som ovan för denna grupp är således +/-6 procent.

I Figur 5 i kapitel 4.3.1, som berör kvalificerade respondenter för ULBC, har Jakobstad, Pedersöre, Kronoby och Nykarleby, alltså de som hade flest respondenter, i en egen balk skurits bort från jämförelsetalet i figuren. Detta för att iaktta om svarstendenser i enkäten märkbart förändras när man tar bort dessa kommuner och således lämnar resten av Finland kvar. För dessa 211 respondenter som blev kvar är felmarginalen +/-7 procent. Fortfarande gäller att majoriteten är kvinnor och bor på landsbygd eller högst i mindre städer.

5.5 Vad kunde ha gjorts annorlunda?

5.5.1 Spridning, automatik gällande postnummer och bakgrundsmaterial

För att undvika att så många svar kommit från kommunerna runt Jakobstad, kunde man i ett sådant här fall då det är frågan om en studerandes examensarbete till exempel ha gjort så, att man på förhand valt ut vissa orter i Finland och effektivt spridit enkäten specifikt inom bara dessa för att få fram ett mer fokuserat analysmaterial för var ULBC skulle kunna testas. Man kunde till exempel ha köpt riktad annonsering för ändamålet. Den språkliga fördelningen av svar är inte märklig med tanke på att enkäten spreds i förhållandevis många svenskspråkiga Facebookgrupper om man ser till hela befolkningens typ av modersmål.

För att tydligare kunna se skillnader på svarstendenser mellan olika typer av bostadsområden, storlek på orter och så vidare, borde mer tid ha satsats på att installera automatisk funktion i enkäten som gav rätt data beroende på om man till exempel uppgav postnummer. Med postnummer hade man till exempel, om än generellt, till exempel ha kunnat bilda sig en mer riktad uppfattning om den lagliga genomförbarheten av en viss storlek av odlingsyta på tomterna.

En del av det valda bakgrundsmaterialet i den här studien behandlar finländare i alla typer av bostäder. Det är därför svårt att väldigt exakt jämföra de utvalda studierna med den här studiens resultat. Man kunde ha bekantat sig ännu mera med egnahemshusägare som fenomen. För att bättre argumentera för enkätens frågor inom avdelningen *Grannskap*, kunde man ha bekantat sig mer med forskning inom likadant område till exempel gällande Victory gardens och ekobyar.

5.5.2 Övrigt om förbättring

Mer planeringsarbete kunde ha utförts innan enkäten släpptes, så att enkätens enskilda påståenden i högre grad förstärkt varandra. Det går inte på basen av valda tidigare studier som hänvisas till att säga att oro för tillgång till mat, att man följer 72-timmarsrekommendationen, att man tänkt mera på vad maten kostat under det senaste året och att man kommer på informationsmöte om lokal livsmedelsberedskap på något tydligt sätt är kopplade till varandra. Delarna kan egentligen bara användas som spekulation, enskilda tankeställare och till viss del som jämförelser angående studiens tillförlitlighet.

Man kunde eventuellt också ha övervägt att använda fler svarsalternativ till påståendena i enkäten, för att undvika att en så stor del av svaren hamnade i den mittersta kategorin, det vill säga Kanske/Delvis. Med fler svarsalternativ hade det också gått att mer precist jämföra resultaten med viss del av bakgrundsmaterialet. Fler svarsalternativ hade å andra sidan kanske fått en del respondenter att avbryta ifyllandet.

Angående träffsäkerhet kunde man ha delat upp undersökningen bland flera studerande, så att till exempel en sociologstuderande hade skött delen som berör sociala kontakter, en agrostuderande delen som berört odling, och så vidare.

Vidare kan man fråga sig om det inte hade varit lönt att presentera konceptet ULBC mer konkret åt respondenterna och därpå ställa mer direkta frågor kring deras inställning till sådana. Det hade hur som helst blivit mycket extra text för respondenten att läsa och hade troligen kunnat framkalla en hel del tvekan och extra tid för att försöka skapa en inre bild och fundera. Att ställa så icke-ledande frågor som möjligt sågs här, förutom den vetenskapliga aspekten i att skapa icke-ledande frågor för att få fram faktisk information, som ett mer lämpligt alternativ med tanke på att det bara är visst underlag för ULBC-test som eftersöks och att det behövs många respondenter. Att ge fem minuter tid åt något är i allmänhet ingen stor uppoffring. Själva informationen om vad ULBC är, skulle förutom genom normal marknadsföring presenteras på så kallade välkomnande, lokala informationstillfällen.

Bilden av en kastrull med grönsaker bredvid sig i ett kök hade kanske en viss inverkan på den stora andelen kvinnor som valde att besvara enkäten. Ämnet i sig och lotteriet kanske också lockade kvinnor. För att effektivare nå manliga respondenter kanske man borde ha marknadsfört enkäten annorlunda eller utfört den på naturliga mötesplatser för män, till exempel gym, pauser på arbetsplatser, och så vidare.

5.5.3 Oanvändbart påstående

Frågan i enkäten som gällde om hushållet skulle vara intresserat av att låta företag eller organisationer mot betalning sköta sådana uppgifter i grannskapet som i övrigt hade kunnat skötas via talkon bör tolkas med stor försiktighet. Orsaken är att respondenten bland annat inte tydligt blev informerad om att det här gällde arbete på tomterna. Man kan missuppfatta frågan på så sätt att det till exempel gäller arbete med gemensam väg eller dylikt. Frågan blev för otydligt formulerad. Eftersom många frågor i enkäten ändå behandlat odlingsrelaterade saker på tomten, är det möjligt att respondentens tankar i viss mån gått till att även denna fråga skulle gälla den egna tomten, men det går inte att säkerställa. Helt uteslutet att det finns åtminstone ett litet intresse av tjänsten kan man på basen av svaren inte säga.

5.6 Framtiden

5.6.1 Oförutsägbarhet

Examensarbetet tar upp att flera erkända finländska experter inom bioekonomi listar problemområden inom finländsk livsmedelsförsörjning och en del sakkännare talar till och med om att svält i Finland inte kan uteslutas inom de närmaste decennierna. Mera forskning borde bland annat göras inom området finländsk mentalitet inom handelsrelationer, beredskapen hos landets primärproducenter och köpbeteende. Nya teknologier och bränslen är på frammarsch även om det delvis är oklart hur vattentätt de fungerar i en komplex störningssituation. Allt är i kontinuerlig förändring.

Det är svårt att veta det slutgiltiga mottagandet av eventuellt färdigt designad ULBC-modell, inte minst för att det är oklart hur pågående kriser utvecklas under kommande år. Samtidigt är det svårt att förutse människors agerande i valsituationer där alternativet är att gå med i en cell med de resurser man råkar ha, eller att till exempel satsa på att stöda andra matnätverk och landets lantbrukare. Matpriserna kommer knappast att märkbart gå ner de närmaste åren och det är inte garanterat att intresset för att odla en del av sin mat fortsätter stiga. Tröskeln att inleda en helt ny aktivitet som att delta i ULBC kan dessutom vara hög för många, även om de sedan tidigare är intresserade av till exempel odling. Många faktorer i ens livssituation kan plötsligt ställa krav på en om kriser och störningssituationer uppkommer. Det sociala kapitalet kan vara jämförelsevis starkt i välmående heterogent kulturella regioner och på så vis understöda test av ULBC, men samtidigt har det visat sig att tillit snabbt kan raseras mellan människor. Vi lever dessutom i en turbulent tid vad gäller desinformation.

5.6.2 Livsmedelstillgångsförsäkringar?

Den här studien visar att det finns en ganska utbredd oro för att tillgången till mat i Finland kan försämrans inom de kommande åren. Att den enskilda medborgaren i Finland de facto inte behöver ta ansvar — även om hen säkerhetsstrategiskt förväntas vara handlingskraftig — är problematiskt ur livsmedelsberedskapssynvinkel. Samtidigt anser forskare att landets livsmedelspolitik är olyckligt fragmenterad. De ekonomiska musklerna för ändamålet att i framtiden kunna garantera god livsmedelstillgång i Finland, till exempel via ekonomiska styrmedel, skulle kanske kunna göras effektivare.

Frågan i enkäten om hur hushållet förhåller sig till att ett företag eller en organisation skulle utföra talkoliknande uppgifter mot betalning i grannskapet blev så gott som oanvändbar, men den sår ändå ett frö till tanken om framtida så kallade livsmedelstillgångsförsäkringar, som privatpersoner kunde köpa av försäkringsbolag. Via försäkringen skulle man till en viss nivå alltid garanteras tillgång till livsmedel. Förutom en viss internationell komponent vad

gäller garantin på tillgången till livsmedel för det ändamålet, kunde odling på privata tomter i Finland eventuellt vara en del i det slaget av allomfattande, nationella livsmedelstillgångssystemet, där många nationella matnätverk kunde ingå. Man kan fråga sig om inte kontraktsjordbruk är ett alternativ till det här, men ett mer diversifierat system bestående av många typer av tillhandahållare av livsmedel stärker livsmedelsberedskapen. Resiliens baseras ju till stor del på diversifiering.

Ett slags tvång att fokusera och utveckla inhemsk livsmedelsproduktion kunde åstadkommas via livsmedelstillgångsförsäkringar och försäkringsbolagen kunde där hitta en ny, viktig produkt. Försäkringsbolag skulle i och med livsmedelstillgångsförsäkringarna bli den agent som fungerar som spindeln i nätet inom Finlands livsmedelsförsörjning. Staten, som i sista hand är ansvarig för livsmedelstillgången i Finland, kunde bli delägare i försäkringsbolagen.

Idén med försäkringar kan väcka starka känslor, men samtidigt kan inkomsterna från försäkringarna ge näring åt den inhemska odlingsbranschen och påverka dynamiken inom området för livsmedelstillgång nationellt. Det är möjligt att privatpersoner – om de anser att behovet är tillräckligt stort och priset är rätt – skulle välja att köpa en livsmedelstillgångsförsäkring i stället för att till exempel gå med i något så nytt fenomen som en ultralokal livsmedelsberedscell.

5.6.3 Mobil spelapplikation som inledande sporre?

Sannolikheten är stor att den åldersgrupp som dominerar bland respondenterna i examensarbetets enkät har barn som bor hemma. Barnen kunde i teorin bli en del av en ny beredskapskultur. Det är ju ordagrant hushållet i sin helhet som de flesta frågorna i enkäten efterfrågat. Här har förutom föräldrarna olika former av organisationer i samhället en viktig uppgift att införliva barnen i beredskapstänket, för risken finns naturligtvis att ULBC kan bli en så kallad kvinnofälla.

Angående engagerandet av barn, tycker sådana i allmänhet om spel och vinster och tanken på att inledningsvis till exempel skapa en mobil spelapplikation som är en del av ULBC, där man på olika sätt samlar poäng och fördelar genom medverkan, ligger inte långt borta. Om detta lyckas, skapas en behövlig kraft i en ny generation. Här uppstår också naturligt frågan; kommer ULBC sedan att vara frågan om celler eller större nätverk, även om resultaten ur denna undersökning visade på större sannolikhet för enskilda celler? Hur verksamheten än byggs upp, är den beroende av tillit mellan alla inblandade och behöver vara fungerande under utbredda störningssituationer. Om ULBC håller på att bli verklighet måste samtidigt egna hemshusägare och andra involverade göras medvetna om att destruktiv informationspåverkan på olika vis kan riktas mot dem.

5.6.4 Engagemang är det viktigaste

Gällande en eventuell fortsatt utredning av ultralokala livsmedelsberedsceller krävs under de mest ideala omständigheter mer fokuserade och sammanhängande kartläggningar och ett team bestående av experter från olika områden. Artificiell intelligens kunde utan tvekan, såvida den är konstaterat så neutral som möjligt, sköta en stor del av arbetet med de undersökningarna. Gör-det-självm modeller för byggande av för utomhusbruk ämnad isolerad förvaringsbox för rotsaker och till exempel regninsamlingsanordningar behöver också planeras.

Idén kring ultralokala livsmedelsberedsceller är knappast unik och troligtvis finns det mer material kring liknande företeelser som man kunde ha bekantat sig med och byggt studien kring. I nuläget är det bra att få i gång kompletterande livsmedelsberedskapssystem, men samtidigt måste man komma ihåg att även sköta saker som till exempel matsvinn och att köpa inhemska livsmedel. Det väsentliga är att Finland behöver stärka sin livsmedelsberedskap och att medborgare som har möjlighet inte ska förbli passiva, hur de än väljer att engagera sig i nationell livsmedelsberedskap.

Den här studien har varken haft någon beställare eller annan agenda än att verka som en del inom området kompletterande livsmedelsberedskap.

Tack

Alla enkätens respondenter.

Nära och kära, levande och döda.

Jonna Engström-Öst, Stefan Heinänen, Patrik Byholm, Marika Danielsson, Rikard Korkman, Sam Grönholm, Satu Hulkkonen, Micael Nylund, Lauri Rapeli, Ruslan Gunko, Miika Ronkainen, Antti Puupponen, Jyrki Niemi, Timo Taulavuori, Riitta Kemppainen-Koivisto, Lauri Kulonen, Maria Vidberg, Benny Uusitalo, Jutta Mäki-Torkko, Björn-Johan Backlund, Pontus Blomqvist, Frank Fellman, Sofie Ena.

Personerna jag vill tacka är inte ansvariga för hur jag tolkat informationen de förmedlat mig.

Maja Värn

Jakobstad i maj 2023

Källförteckning

- Beredskapslagen 1552/2011. (2011). Hämtad 8.10.2022 från <http://www.finlex.fi/>
- Berg Segersten N., Möller J. (2014). *Samhällets dolda resurser. Ett sociologiskt perspektiv på otraditionella frivilligorganisationer i Jämtlands läns krisberedskap*. Kandidatuppsats. Avdelningen för samhällsvetenskap. Östersund: Mittuniversitetet. Hämtad 12.12.2022 från <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:727843/FULLTEXT01.pdf>
- Biel Jönsson, A-L. (2013). *Utformning av synlig regnvattenhantering i privata trädgårdar och bostadsgårdar*. Kandidatarbete. Institutionen för landskapsarkitektur. Alnarp: Svenska lantbruksuniversitetet. Hämtad 2.12.2022 från https://stud.epsilon.slu.se/5964/11/biel_jonsson_a-l_130820.pdf
- Brunnsberg, M. (2021). *Sjöfartens betydelse för Finlands försörjningsberedskap*. Magisteravhandling. Institutionen för marknadsföring – Logistik och samhällsansvar. Helsingfors: Svenska handelshögskolan. Hämtad 23.11.2022 från https://helda.helsinki.fi/dhanken/bitstream/handle/10227/420687/Brunnsberg_Magnus.pdf?sequence=1
- De Vylder, S. (2013). *Utvecklingens drivkrafter. Om fattigdom, rikedom och rättvisa i världen*. Stockholm: Forum Syds förlag.
- Delningsekonomi. (14.10.2022). *Wikipedia*. Hämtad 31.3.2023 från <https://sv.wikipedia.org/wiki/Delningsekonomi>
- Diekmann, A., Lindenberg, S. (2015). Cooperation: Sociological Aspects. I: *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. Andra utgåvan. Amsterdam: Elsevier. Hämtad 5.12.2022 från <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.32031-1>
- Ecovillage. (9.10.2022). *Wikipedia*. Hämtad 29.11.2022 från <https://en.wikipedia.org/wiki/Ecovillage>
- Fagerholm, T. (2022, 27.3). När krisen kommer – är du redo? *Hufvudstadsbladet*, s. 11.
- Forskningsetiska delegationen TENK. (2021, 16.11). *Anvisningar för etikprovning inom humanvetenskaperna*. Hämtad 15.10.2022 från <https://tenk.fi/sv/anvisningar-och-material/anvisningar-etikprovning-inom-humanvetenskaperna>
- Förenta Nationerna. (u.å.). *Goal 2: Zero Hunger*. Hämtad 5.4.2023 från <https://www.un.org/sustainabledevelopment/hunger/>
- Försörjningsberedskapscentralen. (2022a). *Aktuella frågor och svar om försörjningsberedskap*. Hämtad 12.10.2022 från <https://www.huoltovarmuuskeskus.fi/sv/a/aktuella-fragor-och-svar-om-forsorjningsberedskap>
- Försörjningsberedskapscentralen. (2022b). *Medel*. Hämtad 26.10.2022 från <https://www.huoltovarmuuskeskus.fi/sv/forsorjningsberedskap-i-finland/metoder?>

- Försörjningsberedskapscentralen. (2022c). *Toimintavarma myymäläverkosto ja sen toiminta koskettaa jokaista*. I: Varmuuden vuoksi. Hämtad 17.1.2023 från <https://www.varmuudenvuoksi.fi/artikkeli/toimintavarma-myymlaverkosto-ja-sen-toiminta-koskettaa-jokaista>
- Grewal, S.S. & Grewal, P.S. (2012). Can cities become self-reliant in food? I: *Cities* vol. 29 (1), s. 1–11. Amsterdam: Elsevier. Hämtad den 1.12.2022 från doi:10.1016/j.cities.2011.06.003
- Helsing, J. (2010). *Självförsörjande ekologisk odling av grönsaker på friland. Platsåtgång och arbetstidsbehov för att försörja en familj med grönsaker och rotfrukter i ett år*. Trädgårdsmästarexamen (Examensarbete B). Avdelningen för elektronik, matematik och naturvetenskap. Gävle: Högskolan i Gävle. Hämtad den 24.11.2022 från <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:378501/FULLTEXT01.pdf>
- Herrmann, M. M. (2015). The modern day “victory garden”. *Procedia Engineering*. 118, s. 647–653. Hämtad 6.5.2023 från <https://doi.org/10.1016/j.proeng.2015.08.498>
- Herrmann, H. (2023, 14.2). Här är hotbilderna som kan drabba Finland: ”Praktiskt taget alla slår mot Ukraina just nu”. *HBL*. Hämtad 15.2.2023 från <https://www.hbl.fi/artikel/11d10c0b-f0b9-40c1-b080-0b0bdda3c7e7>
- Hintsala, J. (2021, 28.7). *Yhteisviljelypalsta antaa puhdasta lähiruokaa kyläläisille*. Yle. Hämtad 12.1.2023 från <https://yle.fi/a/3-12035010>
- Hirvonen, J. (2013). Suomalaisen naapurisuuden piirteitä asukaskyselyn valossa. *Aalto-yliopiston julkaisusarja TIEDE + TEKNOLOGIA* 4/2013. Hämtad 2.12.2022 från <https://aalto.doc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/8964/isbn9789526050935.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- IFOAM Organics Europe. (u.å.) *Leading by example*. Hämtad 6.5.2023 från <https://euorganic2030.bio/initiatives/fair-play-fair-pay/reko-rings-local-food-group/>
- Index (enkät). (19.12.2018). *Wikipedia*. Hämtad 20.1.2023 från [https://sv.wikipedia.org/wiki/Index_\(enk%C3%A4t\)](https://sv.wikipedia.org/wiki/Index_(enk%C3%A4t))
- Inrikesministeriet. (2022). *Beredskap är en del av räddningsväsendets grundläggande arbete*. Hämtad 28.10.2022 från <https://intermin.fi/sv/raddningsvasendet/beredskap>
- Institutet för de inhemska språken. (u.å.). *Namn på kommuner från finska till svenska*. Hämtad 4.1.2023 från https://www.sprakinstitutet.fi/sv/sprakhjalp/namnhjalp/namn_pa_kommuner/namn_pa_kommuner_fran_finska_till_svenska#NS
- Jansik, C., Huuskonen, H., Karhapää, M., Keskitalo, M., Leppälä, J., Niemi, J., Niskanen, O., Perttilä, S. & Rinne, M. (2021). *Maatalouden tuotantopanosten saatavuuden riskit: Kriiseihin varautuminen ruokahuollon turvaamisessa*. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 76/2021. Helsingfors: Naturresursinstitutet LUKE. Hämtad 18.11.2022 från <https://jukuri.luke.fi/handle/10024/547961>
- Jolom, E. (2020). *Vilken roll kan privathushållens odling av ätbara grödor spela, när det gäller inhemsk matproduktion? - en studie av egnahemsträdgårdar i områdena Håkanstorp, Johanneslust och Rostorp*. Självständigt arbete i landskapsarkitektur.

- 15 hp. Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet. Hämtad 14.3.2023 från https://stud.epsilon.slu.se/16356/1/jolom_e_201215.pdf
- Juopperi, H. (2022, 17.3). Oman ruoan kasvattaminen kiinnostaa nyt, ja se on hyvä asia – todellista merkitystä sillä on silloin, kun kotiviljelijät yhdistävät voimansa. *Yle Uutiset*. Hämtad den 24.11.2022 från <https://yle.fi/a/3-12361019>
- Jyväskylä universitet. (2017). *Suomen ruokaturva on haavoittuvainen*. Hämtad 22.10.2022 från <https://www.jyu.fi/ajankohtaista/arkisto/2017/08/tiedote-2017-08-30-09-42-39-292688>
- Jäntti, M. (2017, 17.7). *Nälänhätä voi iskeä Suomeenkin – asiantuntijat huolissaan: maatalouden näivettyminen nakertaa omaa leipäämme*. Yle. Hämtad 6.1.2023 från <https://yle.fi/a/3-9720894>
- Kananen, I. (2015). *Suomen huoltovarmuus. Riittääkö energia ja ruoka, toimiiko tiedonkulku?* Juva: Bookwell Oy.
- Karlsson, S. (2022, 8.6). *Dubbla kriser plågar jordbrukarna – lönsamheten har rasat sedan millennieskiftet*. YLE. Hämtad 20.10.2022 från <https://svenska.yle.fi/a/7-10016914>
- Kohvakka, R., Saarenmaa, K. (red.). (2021). Median merkitys on kasvanut pandemian aikana – monet ikäihmiset ovat ottaneet melkoisen digiloikan. I: *Tieto & trendit*. Hämtad 23.11. 2022 från <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2021/median-merkitys-on-kasvanut-pandemian-aikana-monet-ikaihmiset-ovat-ottaneet-melkoisen-digiloikan/>
- Kommunala utvecklingsstiftelsen KAKS. (2022). *Suomalaisten säästökohteet: Sähkö, lomamatkat, ravintolat ja ruoka – vain joka neljäs ei säästä ja reilu viidennes tinkii lähes kaikesta*. Hämtad 8.12.2022 från <https://kaks.fi/uutiset/suomalaisten-saastokohteet-sahko-lomamatkat-ravintolat-ja-ruoka-vain-joka-neljas-ei-saasta-ja-reilu-viidennes-tinkii-lahes-kaikesta/>
- Kommunförbundet. (2022). *Kommunnavigatorn*. Hämtad 2.2.2023 från <https://www.kommunforbundet.fi/informationsprodukter-och-informationstjanster/analyser-och-datamaterial/kommunnavigatorn>
- Konsumentförbundet. (2022, 7.10). *Joka viidennellä kotitaloudella ei lainkaan varaa elinkustannusten nousuun*. Hämtad 8.12.2022 från <https://www.kuluttajaliitto.fi/blog/2022/10/07/joka-viidennella-kotaloudella-ei-lainkaan-varaa-elinkustannusten-nousuun/>
- Lantz, B. (2009). *Grundläggande statistisk analys*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, M., Bratt, L. & Sandahl, J. (2021). *Hållbar utveckling och ekonomi – inom planetens gränser* (2:a uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Laxvik, T. (10.2.2022). Matvärn och motvärn. [Blogginlägg]. Hämtad 25.8.2020 från <https://omstallning.net/blogg/matvarn-och-motvarn/>
- Leskinen, A. (2019). *Omavaraisuutta tavoittelevat kotitaloudet Suomessa: keinot, syyt ja elämänpolitiikka*. Pro gradu-avhandling. Institutionen för samhällsvetenskaper och ekonomi. Joensuu: Östra Finlands universitet. Hämtad 1.12.2022 från <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20200577>

- Livsmedelslagen (297/2021). (2021). Hämtad 8.5.2023 från <https://finlex.fi>
- Livsmedelsverket. (2022). *En husbehovsodlare kan sälja sin egen grönsaksskörd utan anmälan till myndigheterna*. Hämtad 28.11.2022 från <https://www.ruokavirasto.fi/sv/livsmedel3/livsmedelsbranschen/primarproduktion-av-livsmedel/livsmedel-av-vegetabiliskt-ursprung/forsaljning-av-egen-gronsaksskord/>
- Lähde, V. (red.). (2022). Ruokakriisi ja omavaraisuuden illuusiot. I: *BIOS-tutkimusyksikkö*. Hämtad den 20.11.2022 från <https://bios.fi/ruokakriisi-ja-omavaraisuuden-illuusiot/>
- Lähdesmäki, A. (2022). *Kotitalouksien resilienssi ja käsitykset äärimmäisistä ilmiöistä*. Kandidatexamen. Kauppatieteiden tutkinto-ohjelma, vakuutus ja riskienhallinta. Tammerfors: Tammerfors universitet. Hämtad 1.11.2022 från <http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202206205754>
- Markanvändnings- och bygglag 1999/132. (1999). Hämtad 8.5.2023 från <https://finlex.fi>
- Megía, P. J., Vizcaíno, A. J., Calles, J. A. & Carrero, A. (2021). Hydrogen Production Technologies: From Fossil Fuels toward Renewable Sources. A Mini Review. *Energy Fuels* 2021, 35, 16403–16415. Hämtad 7.5.2023 från <https://doi.org/10.1021/acs.energyfuels.1c02501>
- Michaux, S. (2021). *Assessment of the Extra Capacity Required of Alternative Energy Electrical Power Systems to Completely Replace Fossil Fuels*. Geologiska forskningscentralen. Rapport 42/2021. Hämtad 30.11.2022 från https://tupa.gtk.fi/raportti/arkisto/42_2021.pdf
- Miljöministeriet. (2022). *Lagstiftning som gäller markanvändning och byggande*. Hämtad 23.11.2022 från <https://ym.fi/sv/byggande-och-markanvandning/lagstiftning>
- Miralles, I., Dentoni, D. & Pascucci, S. (2017). Understanding the organization of sharing economy in agri-food systems: evidence from alternative food networks in Valencia. I: *Agriculture and Human Values*, 34, 833-854. Hämtad 25.11.2022 från <https://doi.org/10.1007/s10460-017-9778-8>
- Montero Araya, K. (red.). (2022). Matvärn — odling och samverkan inför en kris. I: *Landets Fria*. Hämtad 25.11.2022 från <https://landetsfria.nu/2022/nummer-287/matvarn-odling-och-samverkan-infor-en-kris/>
- Mörk, K. (2015). *Suburban soil - Local food production networks in a peri-urban context*. Magistersavhandling. Chalmers' Architecture. Göteborg: Chalmers. Hämtad 30.11.2022 från <https://publications.lib.chalmers.se/records/fulltext/225929/225929.pdf>
- Naapuriapu on edelleen vahvaa. (2022). I: *Länsi-Suomi*. Hämtad 15.12.2022 från <https://ls24.fi/artikkelit/naapuriapu-on-edelleen-vahvaa>
- Niemi, J., Knuuttila, M., Liesivaara, P. & Vatanen, E. (2013). *MTT Raportti 80. Suomen ruokaturvan ja elintarvikehuollon nykytila ja tulevaisuuden näkymät*. Forskningscentralen för jordbruk och livsmedelsekonomi, MTT. Jockis: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. Hämtad 19.10.2022 från

- <https://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/438291/mttraportti80.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Nikkanen, M., Kekki, T. (2021). *Kotitalouksien varautuminen ja kriisinkestävyys*. Helsinki: Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK. Hämtad 16.12.2022 från <https://www.spek.fi/wp-content/uploads/2021/12/SPEK-tutkii-26.pdf>
- Puupponen, A., Paloviita, A., Kortetmäki, T., & Silvasti, T. (2016). Suomalaisen ruokaturvan ulottuvuudet: sisällönanalyysi ruokaturvasta julkisissa asiakirjoissa. *Alue ja ympäristö*, 45(1), 39-54. Hämtad 22.11.2022 från <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/50993/puupponenpaloviitaetalsuomalaisenruokaturvankustantajanpdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Puupponen, A., Paloviita, A., Kortetmäki, T., & Silvasti, T. (2017). Suomalaisten maatalojen resilienssi osana tulevaisuuden ruokaturvaa. *Maaseudun uusi aika*. Hämtad 20.10.2022 från http://www.mua-lehti.fi/arkisto/2-17/puupponen_paloviita_kortetmaki_silvasti.pdf
- Rautavirta, K. (2021). *Sodan kokemukset synnyttivät kotivararan*. Hämtad 28.10.2022 från <https://doi.org/10.23990/sa.109134>
- Räddningsbranschens centralorganisation i Finland, SPEK. (u.å.). *72 timmar*. Hämtad 31.3.2023 från <https://72timmar.fi/>
- Saris, W. & Gallhofer, I. (2014). *Design, Evaluation, and Analysis of Questionnaires for Survey Research*. (2:a utg.). New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Skatteförvaltningen. (2018). *Beskattning av talko-, grannhjälps- och utbytesarbete*. Hämtad 28.11.2022 från https://www.vero.fi/sv/Detaljerade_skatteanvisningar/anvisningar/48423/beskattning-av-talko--grannhj%C3%A4lps--och-utbytesarbete/
- Statista. (2023). *Market share of the most used e-mail clients in 2021*. Hämtad 14.3.2023 från <https://www.statista.com/statistics/265816/most-used-e-mail-service-by-market-share/#statisticContainer>
- Statistikcentralen. (2022). *Asunnot talotyyppin, käytössäolon ja rakennusvuoden mukaan, 2021*. Hämtad 23.11.2022 från https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__asas/statfin_asas_pxt_116f.px/table/tableViewLayout1/
- Statsrådet. (2017). *Säkerhetsstrategi för samhället*. Hämtad 23.10.2022 från https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/04/YTS_2017_svenska.pdf
- Statsrådet. (2022). *Finlands bioekonomiska strategi. Högre mervärde på ett hållbart sätt*. Helsingfors: Statsrådets publikationer. Hämtad 28.2.2023 från <https://www.biotalous.fi/wp-content/uploads/2022/04/Finlands-bioekonomiska-strategi-Hogre-mervarde-pa-ett-hallbart-satt.pdf>
- Statsrådet. (2023, 19.1). *Ministeri Haatainen: Huoltovarmuusjärjestelmämme kehittyy jatkuvasti*. Hämtad 31.3.2023 från <https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/ministeri-haatainen-huoltovarmuusjarjestelmamme-kehittyy-jatkuvasti>

- Survivalism. (21.11.2022). *Cambridge Dictionary*. Hämtad 23.11.2022 från <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/survivalism>
- Säkerhetskommittén. (2022). *Framförhållning och beredskap*. Hämtad 15.12.2022 från <https://turvallisuuskomitea.fi/sv/sakerhetsstrategi-for-samhallet/framforhallning-och-beredskap/>
- The Economist Newspaper Limited. (2022). *Global Food Security Index 2022*. Hämtad 17.10.2022 från <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index#introduction>
- Tuori, S. (2021). *Spontaanien vapaaehtoisten toiminnan organisointi turvallisuustehtävissä. Digitaalisten alustojen käyttö toiminnan organisoinnin apuna*. Pro gradu-avhandling. Institutionen för social- och hälsovårdsförvaltning. Vasa: Vasa universitet. Hämtad 19.12.2022 från <https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/12713>
- Urwäder, J. (2022, 21.3). *Vårt jordbruk är beroende av konstgödsel och fossil energi – finns det något alternativ?* Landsbygdens folk. Hämtad 20.10.2022 från <https://www.landsbygdensfolk.fi/nyheter/vart-jordbruk-aer-beroende-av-konstgoedsel-och-fossil-energi-finns-det-nagot-alternativ>
- Wang, Z., Jusup, M., Wang, R-W., Shi, L., Iwasa, Y., Moreno, Y., & Kurths, J. (2017, 29.3). Onymity promotes cooperation in social dilemma experiments. I: *Science Advances*, Volume 3(3). Hämtad 7.12.2022 från <https://doi.org/10.1126/sciadv.1601444>
- Wilkins, J.L. (2005). Eating Right Here: Moving from Consumer to Food Citizen. I: *Agriculture and Human Values* 22. Hämtad den 21.11.2022 från <https://doi.org/10.1007/s10460-005-6042-4>

Bilagor

Bilaga 1 (enkätens svenska och finska version)

Observera att de två språken fanns i separata formulär med länk till det andra språket strax efter enkätens titel. Här presenteras texten som fanns i formulären parallellt på svenska och finska för att examensarbetets läsare enklare ska kunna jämföra översättningarna. Endast ett svarsalternativ per fråga kunde väljas.

Egnahemshusägare och lokal livsmedelsberedskap (Suomeksi) **Omakotitalon omistaja ja paikallinen ruokavarautuminen** (Svensk version)

Hej!

Vinn ett presentkort värt 50 euro genom att svara på den här korta enkäten, som riktar sig till personer som äger och bor i sitt egnahemshus i Finland. Tre presentkort till S-gruppen lottas ut. Du behöver cirka fem minuter för att besvara enkäten. Undersökningen gäller inte ägare av parhus-, radhus- eller höghuslägenheter.

Resultaten används för min pro gradu-avhandling om lokal livsmedelsberedskap.

Det är frivilligt att besvara enkäten. Även om Google-inloggning krävs, förblir du anonym och dina uppgifter ges inte i något skede till tredje part. Inga e-postadresser samlas in. Bifoga ditt telefonnummer i slutet om du vill vara med i utlottningen av presentkortet. Vinnarna kontaktas personligen via textmeddelande och alla insamlade telefonnummer raderas genast efter utlottningen. Enkäten är öppen till 10.12.2022.

Viktig instruktion:

- Om du inte vet vilket alternativ du ska välja som svar på ett påstående, välj det svar som din åsikt mest lutar åt även om din åsikt inte helt överensstämmer med svarsalternativet
- Knappen "Next / Nästa / Vidare" tar dig vidare i formuläret
- Frågor som är märkta med en liten röd stjärna bör besvaras för att enkäten ska kunna skickas in.

Pro gradu-avhandlingen publiceras i databasen WWW.THESEUS.FI under året 2023.

Med vänlig hälsning,

Maja Värn
studerande, Natural Resources Management, Yrkeshögskolan Novia, Campus Raseborg
maja.varn@edu.novia.fi

Tryck på "Next" eller "Nästa" för att komma vidare.

Terve!

Voita 50 euron lahjakortti vastaamalla tähän lyhyeen kyselyyn, joka on tarkoitettu henkilöille jotka omistavat ja asuvat omakotitalossa Suomessa. Kolme S-ryhmän lahjakorttia arvotaan. Vastaaminen kestää noin viisi minuuttia. Kysely ei koske paritalo-, rivitalo- tai kerrostaloasuntojen omistajia.

Tuloksia käytetään paikallista ruokavarautumista käsittelevässä pro gradu-tutkielmassani.

Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista. Pysyt anonyyminä eikä antamia tietojasi missään vaiheessa jaeta kolmansille osapuolille. Vaikka vastaaminen vaatii kirjautumisen Google-tiliisi, sähköpostiosoitteita ei kerätä. Puhelinnumerot arvontaa varten poistetaan välittömästi arvonnin jälkeen. Liitä puhelinnumerosi lomakkeen loppuun jos haluat osallistua lahjakorttien arvontaan. Voittajiin otetaan henkilökohtaisesti yhteyttä tekstiviestitse. Lomake on avoinna 10.12.2022 asti.

Tärkeä ohje:

- Jos et tiedä minkä vaihtoehdon valitsisit, valitse se vastaus joka on lähinnä mielipidettäsi vaikkei se täysin vastaa mielipidettäsi.
- Klikkaa "Next/Seuraava-painiketta" jatkaaksesi lomakkeella.
- Pienellä punaisella tähdellä merkityt kysymykset vaativat vastauksen, jotta kysely voidaan lähettää.

Pro gradu-tutkielma julkaistaan tietokannassa www.theseus.fi vuoden 2023 kuluessa.

Ystävällisin terveisin,

Maja Värn

opiskelija, Natural Resources Management, Ammattikorkeakoulu Novia, Kampus Raasepori
maja.varn@edu.novia.fi

Grundläggande frågor **Peruskysymyksiä**

1. Din ålder *
Ikäsi *
18—29, 30—39, 40—49, 50—59, 60—69, 70+
2. Ditt kön (frivilligt)
Sukupuolesi (vapaaehtoista)
Kvinna, Man, Annat
Nainen, Mies, Muu
3. Kommun där ditt egna hemshus är beläget *
Kunta jossa asuttamasi omakotitalo sijaitsee *
4. Invånarantalet på orten där ditt egna hemshus finns*
Asukasluku paikkakunnalla jossa omakotitalosi sijaitsee*
<10 000, 10 000—50 000, 50 000—100 000, >100 000

Allmänna frågor Ta ställning till huruvida påståendena stämmer in på din situation.
Yleisiä kysymyksiä Kuvittele itsesi kuvattuihin tilanteisiin.

5. Jag kommer troligtvis att bo kvar i nuvarande egna hemshus i 5–10 år.*
Tulen luultavasti asumaan nykyisessä omakotitalossani seuraavat 5-10 vuotta.*
Ja Nej
Kyllä Ei

6. Det är längre än en kilometer från mitt hus till närmaste hushåll i egnahemshus.*
Taloltani on enemmän kuin kilometri lähimpään omakotitalossa asuvaan ruokakuntaan.*

Ja Nej
Kyllä Ei

Mitt hushåll och mat Talouteni ja ruoka

7. Mitt hushåll har under det senaste året börjat tänka mera på hur mycket pengar det lägger på mat.*

Ruokakuntani on viimeisen vuoden aikana miettinyt ruokakuluja enemmän.*

Ja Nej
Kyllä Ei

8. Jag oroar mig för att tillgången till mat i Finland kan försämrans inom 5-10 år.*
Olen huolissani siitä että ruoan saatavuus Suomessa voi huonontua 5-10 vuoden kuluessa.*

Ja Nej
Kyllä Ei

9. Mitt hushåll följer myndigheternas 72-timmarsrekommendation.
(Rekommendationen innebär att besitta viss kunskap och ha vissa varor i hemmet som gör att ens hushåll under störningssituationer klarar sig i 72 timmar utan hjälp utifrån.)*

Ruokakuntani noudattaa viranomaisten 72-tunnin kotivara suositusta. (Suositus on, että on tiettyjä taitoja ja elintarvikkeita, sekä muita tuotteita, jotta poikkeusoloissa selviydytään 72 tuntia kotona ilman ulkopuolista apua.)*

Ja Nej
Kyllä Ei

Resurser Resurssit

10. Mitt hushåll accepterar ett så här stort odlingsområde för t.ex. rotsaker och baljväxter på tomten. (Odlingsytor i eventuell vertikal odling inkluderas.)*

Ruokakuntani hyväksyy tontilleen näin ison viljelysalueen esim. juureksille ja palkokasveille. (Mahdollinen pystyviljelty viljelyala mukaanlukien.)*

0 kvadratmeter neliometriä, 7-15 kvadratmeter neliometriä, > 15 kvadratmeter neliometriä

11. Mitt hushåll skulle gärna jobba mera i trädgården om det hade tid.*

Ruokakuntani puuhailisi mielellään enemmän puutarhassa jos olisi aikaa.*

Ja Kanke Nej
Kyllä Ehkä Ei

12. Jag tror att någon i mitt hushåll kommer att vara i ganska bra fysiskt skick ännu i 10 års tid.*

Uskon että joku ruokakunnastani tulee olemaan kohtuullisen hyvässä fyysisessä kunnossa vielä 10 vuoden kuluttua.*

Ja Kanske Nej
Kyllä Ehkä Ei

13. Så här intresserat är mitt hushåll av att odla i den egna trädgården *
 Ruokakuntani on näin kiinnostunut oman puutarhan viljelystä *
 Mycket Ganska Inte alls
 Hyvin Melko Ei ollenkaan

14. Mitt hushåll har utrymme för vinterförvaring av rotsaker, t.ex. källare eller extra svalskåp i huset eller på tomten. *
 Ruokakunnallani on kotona juuresten talvisäilytystila, esim. kellari tai ylimääräinen viileäkaappi.*
 Ja Nej
 Kyllä Ei

15. I mitt hushåll finns åtminstone 40-100 euro extra (som engångssumma) för att satsa på något det anser vara viktigt utöver de vanliga utgifterna i vardagen. (Frivilligt att svara)
 Ruokakunnallani on ainakin 40–100 euroa (kertaluontoisena) sijoittaa johonkin tärkeäksi pitämänsä asiaan tavallisten arkimenojen lisäksi. (Vapaaehtoista vastata)
 Ja Nej
 Kyllä Ei

Grannskap Naapurusto

16. Mitt hushåll delar något nätverk med åtminstone 2-3 andra hushåll som bor i egnahemshus i grannskapet, t.ex. personliga relationer, föreningar, talkon, kvartersaktiviteter, byalag, barnskötsel, arbetsplatser, osv.*
 Ruokakuntani jakaa verkostoa ainakin 2-3 naapurustossa omakotitalossa asuvan ruokakunnan kanssa, esim. henkilökohtaisia suhteita, yhdistyksiä, talkoita, kortteliaktiiviteetit, kyläyhdistys, lastenhoito, työpaikat, jne. *
 Ja Delvis Nej
 Kyllä Osittain Ei

17. Det finns 2-3 hushåll som bor i egnahemshus i grannskapet, som skulle ha mitt förtroende att sköta en enkel men viktig uppgift utomhus på min tomt medan mitt hushåll är på resa. *
 Naapurustossa on 2-3 omakotitaloissa asuvaa ruokakuntaa jonka antaisin hoitaa yksinkertaisen, mutta tärkeän tehtävän pihallani, sillä aikaa kun olemme matkalla.*
 Ja Kanske Nej
 Kyllä Ehkä Ei

18. Det har byggts upp vänlighet mellan mitt hushåll och 2-3 hushåll i egnahemshus i grannskapet.*
 Minun ja 2-3 naapurieni ruokakuntien välille (omakotitaloissa asuvien) on rakentunut ystävällisyyttä.*
 Ja Delvis Nej
 Kyllä Osittain Ei

19. Mitt hushålls intresse för att vara med i ett allmännyttigt samarbete i grannskapet skulle öka om samarbetet hade klara regler och tydlig form.*
 Ruokakuntani kiinnostus osallistua naapurustossa tapahtuvaan yleishyödylliseen yhteistyöhön lisääntyisi jos yhteistyöllä olisi selvät säännöt ja muodot.*
 Ja Kanske Nej
 Kyllä Ehkä Ei

Sista frågorna
Viimeiset kysymykset

20. Även om det kostade pengar, så skulle mitt hushåll i allmänhet föredra att låta ett företag eller en organisation sköta sådana uppgifter som annars hade kunnat skötas via talkon i grannskapet.*

Ruokakuntani antaisi mielummin jonkun yrityksen tai yhdistyksen hoitaa tehtäviä, joita muuten voisi tehdä talkoolla naapurustossa, vaikka joutuisi maksamaan näistä palveluista.*

Ja Kanske Nej

Kyllä Ehkä Ei

21. Någon i mitt hushåll skulle kunna tänka sig att delta i ett lokalt ordnat informationsmöte om former för lokal livsmedelsberedskap. (Ditt svar leder inte till att du blir kontaktad.)*

Joku ruokakuntani jäsen voisi osallistua paikkakunnallani järjestettyyn paikallista ruokavarautumista käsittelevän tiedotustilaisuuteen. (Vastauksesi ei johda yhteydenottoihin.)*

Ja Kanske Nej

Kyllä Ehkä Ei

22. Mobiltelefonnummer för medverkan i utlottning av presentkortet (frivilligt att fylla i)

Puhelinnumero lahjakortin arvontaa varten (vapaaehtoista)

Om du vill ändra något, gå bakåt. Skicka in svaren med knappen Submit/Skicka, tack!

>

Mikäli ei muokattaavaa, lähetä kysely klikkaamalla Submit (Lähetä). >

Tack och trevlig fortsättning!

Kiitos ja hyvää jatkoa!

Bilaga 2 (Facebookgrupperna samt exempel på inlägg i dessa)

Gruppens namn (exakt stavning)	Förvalt språk	Publiceringsdatum	Uppreppning
Omakotitalossa	fi	8.11.2022	
Byggloppis i Österbotten	sv	8.11.2022	
Kronoby idag	sv	9.11.2022	
Medianomnom	sv	10.11.2022	
Esse	sv	11.11.2022	
Loviisan ajankohtaiset	fi	11.11.2022	
Hävikkiruokarinki Joensuu	fi	11.11.2022	
Tuuli-, aurinko-, ja pienvesivoiman itserakentajat	fi	12.11.2022	
Svenskfinlands byar	sv	14.11.2022	
Ilmoitustaulu Oulu	fi	14.11.2022	4.12.2022
Det händer i Ekenäs. (FINLAND)	sv	14.11.2022	
Helsinki, Vantaa, Tuusula, Porvoo, Loviisa, Kotka: Palvelut	fi	14.11.2022	3.12.2022
Porvoolaisille	fi	14.11.2022	3.12.2022
Puskaradio Oulun seutu	fi	14.11.2022	3.12.2022
Jyväskylä - Puskaradio	fi	15.11.2022	4.12.2022
Lahti tapahtumat	fi	15.11.2022	4.12.2022
Hämeenlinnan ilmoitustaulu	fi	15.11.2022	4.12.2022
Barnloppis Svenskfinland	sv	16.11.2022	
Myydään/Ostetaan/Annetaan/Vaihdetaan Pietarsaari	fi	16.11.2022	
Puskaradio Tampere – Puskaradio	fi	16.11.2022	4.12.2022
Kuopion Puskaradio	fi	17.11.2022	4.12.2022
Oulun puskaradio	fi	17.11.2022	4.12.2022
Puskaradio Rovaniemi	fi	19.11.2022	4.12.2022
Hamina	fi	20.11.2022	4.12.2022
Mu Pori o onnelline	fi	20.11.2022	6.12.2022
Aito-Puskaradio-Mikkeli	fi	20.11.2022	4.12.2022
Myy, Osta, Vaihda, Lahjoita, Vuokraa. Naantali, Raisio, Turku/Lähikunnat	fi	20.11.2022	
Kirppis Pirkanmaa	fi	20.11.2022	
Vaasan alueen lapsiperheiden tapahtumat	fi	21.11.2022	
Rakkaus puutarhaan	fi	21.11.2022	
Kouvolan kuulumisia	fi	22.11.2022	4.12.2022
Kainuun ilmoitustaulu	fi	22.11.2022	6.12.2022
Mainoskanava Mikkeli	fi	24.11.2022	9.12.2022
Nokian puskaradio	fi	24.11.2022	6.12.2022
Kotiruokaryhmä (avoin)	fi	25.11.2022	9.12.2022
Kasvien vaihtotori Kotka-Hamina-Pyhtää	fi	26.11.2022	4.12.2022
Kotkan Todellinen Puskaradio	fi	26.11.2022	9.12.2022
Siuntion Asuminen, Luonto ja Ajankohtaiset Asiat	fi	27.11.2022	9.12.2022

Kokkolassa ja lähialueella tapahtuu!! (Puskaradio)	fi	27.11.2022	
Puskaradio Tuuri	fi	27.11.2022	9.12.2022
Puskaradio Jyväskylä	fi	27.11.2022	6.12.2022
Det händer i Vasa och Korsholm Tapahtuu Vaasassa ja Mustasaarella.	sv	27.11.2022	
Puskaradio Raahe	fi	27.11.2022	9.12.2022
Lieksassa tapahtuu / events and activities in Lieksa	fi	28.11.2022	9.12.2022
Ilmoitustaulu Savonlinna	fi	30.11.2022	9.12.2022
Puskaradio espoo	fi	3.12.2022	9.12.2022
Pelastetaan Vanhat Talot Yhdessä.	fi	3.12.2022	
Pietarsaaren Sanomat	fi	3.12.2022	
Kerava ilmoitustaulu	fi	3.12.2022	9.12.2022
Vakka-Suomen ilmoitustaulu.	fi	3.12.2022	
Mänttä-Vilppulan ilmoitustaulu	fi	3.12.2022	
Ilmoitustaulu Pertunmaa	fi	3.12.2022	
Nya Östis	sv	3.12.2022	
Ähtärin ilmoitustaulu	fi	3.12.2022	
Ilmoitustaulu Lahti	fi	3.12.2022	
Anslagstavlan Raseborg / Ilmoitustaulu Raasepori	sv	4.12.2022	
Österbotten	sv	4.12.2022	
Puutarha ja piha (Julkinen)	fi	4.12.2022	
Puskaradio Suomi	fi	4.12.2022	
SUOMEN TURKU	fi	4.12.2022	
Pori on paras	fi	4.12.2022	
Varkauden puskaradio	fi	6.12.2022	
Heinola	fi	6.12.2022	
Lapsiperheiden tapahtumainfo, Etelä- Pohjanmaa	fi	6.12.2022	
Puskaradio Kauhajoki	fi	6.12.2022	
Nykarleby	sv	6.12.2022	
Salo	fi	6.12.2022	
Lappi sanoin, kuvin ja kokemuksiin – Se rennompi vaihtoehto :-)	fi	9.12.2022	

Maja Värn
27 november 2022 · 🌐

(Ej reklam!)

Hej, egnahemshusägare! Svara på 5-minutersenkäten om nya former för lokal livsmedelsberedskap och vinn samtidigt lagom till jul ett av tre stycken 50 euro värda presentkort till S-gruppen! Enkäten är en del av mitt magistersarbete vid Novia i Ekenäs. Orsaken till Google-inloggning är att man bara svarar en gång per person. Inställningarna är gjorda så att alla förblir anonyma. Tfn nr är frivilligt. Tack!

Egnahemshusägare och lokal livsmedelsberedskap

Suomeksi

Hej!

Vinn ett presentkort värt 50 euro genom att svara på den här korta enkäten, som riktar sig till personer som äger och bor i sitt egnahemshus i Finland. Tre presentkort till S-gruppen lottas ut. Du behöver cirka fem minuter för att besvara enkäten. Undersökningen gäller inte ägare av parhus-, radhus- eller höghuslägenheter.

Resultaten används för min pro gradu-avhandling om lokal livsmedelsberedskap.

Det är frivilligt att besvara enkäten. Även om Google-inloggning krävs förblir du anonym och

DOCS.GOOGLE.COM

Egnahemshusägare och lokal livsmedelsberedskap

Suomeksi Hej! Vinn ett presentkort värt 50 euro genom att svara på den här korta enkäten, so...

Exempel på Facebookinläggets innehåll på svenska. Detta i Facebookgruppen "Det händer i Vasa och Korsholm Tapahtuu Vaasassa ja Mustasaassa".

Maja Värn
27 november 2022 · 🌐

(Tämä ei ole mainos!)

Omakotitalon omistaja, katse tänne!

Voita juuri sopivasti jouluksi yksi kolmesta 50 euron arvoisesta lahjakortista S-ryhmään! Kirjoitan parhaillaan maisterityötäni aiheesta omakotitalon omistajan uusia ruokavaraantumisen muotoja. Koskee koko Suomea. Google-asetukset tässä 5 min kyselyssä on tehty sillä tavalla, että pysyt anonyyminä. Syynä kirjautumiseen on, että vastataan vain kerran per henkilö. Puh nro on valinnainen! Kiitos, M. Värn, AMK Novia, Raasepori

Omakotitalon omistaja ja paikallinen ruokavarauminen

Svensk version

Terve!

Voita 50 euron lahjakortti vastaamalla tähän lyhyeen kyselyyn, joka on tarkoitettu henkilöille jotka omistavat ja asuvat omakotitalossa Suomessa. Kolme S-ryhmän lahjakorttia arvotaan. Vastaus kestää noin viisi minuuttia. Kysely ei koske paritalo-, rivitalo- tai kerrostalosauntojen omistajia.

Tuloksia käytetään paikallista ruokavaraumista käsittelevässä pro gradu-tutkielmassani.

Kyselyn vastausvaihtoehto on vapaaehtoinen. Pyrit anonyyminä eikä antamini tietoja myytilään

DOCS.GOOGLE.COM

Omakotitalon omistaja ja paikallinen ruokavarauminen

Svensk version Terve! Voita 50 euron lahjakortti vastaamalla tähän lyhyeen kyselyyn, joka on ta...

Gilla Kommentera Dela

Exempel på Facebookinläggets innehåll på finska. Detta i Facebookgruppen "Siuntion Asuminen, Luonto ja Ajankohtaiset Asiat".